

Kontraktmodifikasjoner i regnskapet

Fra «blend and extend» til debet og kredit

ANNE HOLGERSEN

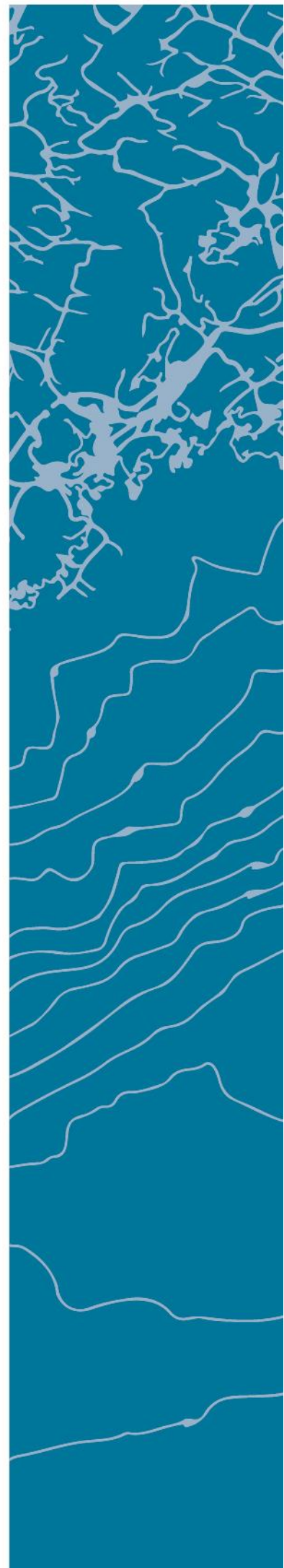
TOR EVEN LANGEID

VEILEDER

Biørn Einar Strandberg

Universitetet i Agder, 2018

Handelshøyskolen ved UiA

Forord

Denne masteroppgaven er gjennomført som den avsluttende delen av en mastergrad i regnskap og revisjon ved Universitet i Agder.

Valget av tema og spørsmål gjenspeiler vår interesse for regnskap. Samtidig har forgreningene til omkringliggende fag vist seg å være mange.

Alt henger jo egentlig sammen, som det så ofte gjør.

Respondentene skal ha en stor takk for å disponere tid fra en travel arbeidsdag til å besvare våre spørsmål. I tillegg ønsker vi å rette en stor takk til veilederen vår, Bjørn Einar Strandberg, for hans mange bidrag. Det var også han som stilte selve ideen til oppgaven, som vi har tatt utgangspunkt i.

Anne Holgersen

Tor Even Langeid

Kristiansand, mai 2018

Sammendrag

Kontrakter med betalinger basert på fast pris vil av ulike årsaker etter de er inngått besitte en verdi. I et fallende marked, hvor kontrakten har utviklet en negativ verdi kan partene i kontrakten ha gjensidig nytte av å gjennomføre en «blend-and-extend».

Spørsmålet er hvordan reforhandlingen skal regnskapsføres. Den regnskapsmessige behandlingen vil variere ut i fra hva slags kontrakt som reforhandles, og ut i fra hvilket regnskapsspråk en befinner seg under. Dette prosjektet vil analysere spørsmålet på en langsiktig salgskontrakt, en rentebytteavtale og et fastrentelån. Samtidig utforskes tilliggende spørsmål som kontraktsrett, hvordan kontrakter reflekteres i regnskapet mer generelt og hvorfor verdien oppstår.

Spørreundersøkelsen som er foretatt indikerer at finansieringsforetak i større grad enn forventet reforhandler innlån. I tillegg tilsier den en viss avvikende praksis i de vurderingene som må foretas i det reforhandlinger av finansielle eiendeler skal regnskapsføres. Den indikerer også at det kan være en tidsforsinkelse mellom avklaringer fra IASB og regnskapsprodusentene.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	2
Sammendrag.....	3
Figur-, tabell- og eksempeloversikt.....	7
Forkortelser	9
1 Innledning.....	10
1.1 Om problemstillingen.....	10
1.2 Oppbygning	10
1.3 Avgrensninger	11
2 Metode.....	12
2.1 Valg av forskningsdesign	12
2.2 Juridisk metode.....	13
2.3 Reliabilitet.....	13
2.4 Validitet.....	14
3 Teori.....	15
3.1 Kontraktsforholdet.....	15
3.2 Lojalitetsplikt.....	16
3.3 Kontraktsmodifikasjoner	18
3.4 Ufullstendige kontrakter	19
3.5 Asymmetrisk informasjon	19
3.6 Reforhandlingsplikt	20
3.6.1 Hardshipklausuler.....	21
3.7 Fastprisen.....	23
3.8 Verdiantagelsen	24
3.9 Blend-and-extend	27

3.10 Kontrakter i regnskapet	28
3.10.1 Realitetsgjennomskjæring	28
3.10.2 Gjensidig uoppfylte kontrakter	29
3.10.3 Differensiert behandling av verdiendringer	30
3.10.4 Modifikasjoner	31
4 Langsiktig kjøps-/salgskontrakt	32
4.1 Blend-and-extend på langsiktig salgskontrakt	32
4.2 IFRS	35
4.3 GRS	36
4.4 Talleksempel - Inntektsføringen	37
4.5 Vesentlig renteelement	42
6 Rentebytteavtaler	43
6.1 Verdsettelsen	44
6.2 Blend and extend	45
6.3 Regnskapsmessig behandling	46
6.3.1 Konsekvens for sikringsforholdet	46
6.3.2 Dekomponering av avtalen	47
6.3.3 Behandling av «lånet»	48
6.3.4 Periodisering av akkumulerte verdiendringer	48
6.3.5 GRS	50
6.4 Talleksempel – <i>Blend and extend</i> på flytende-til-fast swap	52
6.4.1 «Inception»	52
6.4.2 Blend-and-extend	55
6.4.3 Resterende horisont	61
7 Fastrentelån	64

7.1 Modifikasjoner som medfører fraregning	64
7.2 Modifikasjoner som ikke medfører fraregning	66
7.3 Talleksempel - Modifikasjon av en finansiell forpliktelse målt til amortisert kost.....	69
7.3.1 Alternativ 1 - Videreføring av opprinnelig forpliktelse (uten modifikasjonsoppgjør)	71
7.3.2 Alternativ 2 - Videreføring av opprinnelig forpliktelse (med modifikasjonsoppgjør)	72
7.3.3 Alternativ 3 – Terminering av opprinnelig forpliktelse med ny innregning av modifisert forpliktelse	73
7.4 Undersøkelse - Kartlegging av praksis.....	75
8 Oppsummerende betraktninger	79
Referanser.....	81
8 Vedlegg	85
A – Resultater fra undersøkelsen (IFRS)	85
B – Resultater fra undersøkelsen (GRS)	87
C Refleksjonsnotat – Anne Holgersen	91
D Refleksjonsnotat – Tor Even Langeid	93

Figur-, tabell- og eksempeloversikt

FIGUR 1.1 *Libor 2000-2018 (Macrotrends, 2018)*

FIGUR 1.2 *Prisutvikling - brent crude oil (II, 2017)*

FIGUR 1.3 *Dagens Næringslivs eiendomsindeks (OPEK, 2017)*

FIGUR 4.1 *Avtalen har en positiv verdi for leverandøren – tilsvarende negativ for kunden*

FIGUR 4.2 *Prising av forlengelse*

FIGUR 4.3 *Periodene kombineres*

FIGUR 4.4 *Alternativ 1 – Innteksføres som en separat kontrakt*

FIGUR 4.5 *Alternativ 2 – Innteksføres som en annullering av eksisterende kontrakt, og opprettelsen av en ny kontrakt*

FIGUR 6.1 *Volumet av blå sone skal ved inngåelse være lik volumet av grønn sone, noe som tilsier en markedsverdi lik null (Pimco, 2016)*

FIGUR 6.2 *Modifisert rentesats*

FIGUR 6.3 *Swaprenten settes på kurven der avtalen får en verdi lik null ved inngåelse*

FIGUR 6.4 *Situasjonen på reforhandlingstidspunktet (for mottaker av flytende rente)*

FIGUR 6.5 *Den nye renten fastsettes til ~3,6%*

FIGUR 7.1 *Modifikasjoner under IFRS 9*

FIGUR 7.2 *Periodisering - varians*

TABELL 4.1 *Posterings - før modifikasjonen*

TABELL 4.2 *Posterings – etter modifikasjonen (alt. 1)*

TABELL 4.3 *Posterings – etter modifikasjonen (alt. 2)*

TABELL 6.1 *Swapletbasert fordeling*

TABELL 6.2 *Faktiske kupongbetalinger, swapoppgjør og verdiendringer - periode 1-5 (Ramirez, 2015)*

TABELL 6.3 *Posterings - periode 1-5*

TABELL 6.4 *Beregninger fra forwardinformasjonen*

TABELL 6.5 *Fordelingsmulighetene*

TABELL 6.6 *Amortiseringsplan for gjeldskomponenten (PwC, 2017)*

TABELL 6.7 *Faktiske kupongbetalinger, swapoppgjør og verdiendringer - periode 5-10 (Ramirez, 2015)*

TABELL 6.8 *Posterings - periode 5-10*

TABELL 6.9 *Faktiske kupongbetalinger, swapoppgjør og verdiendringer - periode 10-15 (Ramirez, 2015)*

TABELL 6.10 *Posterings - periode 10-15*

TABELL 7.1 *Lånets kontantstrømplan*

TABELL 7.2 *Amortiseringsplan for lånet*

TABELL 7.3 *Revidert kontantstrømplan*

TABELL 7.4 *Til beregning av ny effektiv rente (alt. 1)*

TABELL 7.5 *Ny amortiseringsplan (alt. 1)*

TABELL 7.6 *Resultatinnvirkning og balanseførte verdier over ny resttid (alt. 1)*

TABELL 7.7 *Til beregning av ny effektiv rente (alt. 2)*

TABELL 7.8 *Ny amortiseringsplan (alt. 2)*

TABELL 7.9 *Resultatinnvirkning og balanseførte verdier over ny resttid (alt. 2)*

TABELL 7.10 *Resultatoppgjør etter modifikasjon*

TABELL 7.11 *Ny amortiseringsplan (alt. 3)*

TABELL 7.12 *Resultatinnvirkning og balanseførte verdier over ny resttid (alt. 3)*

TABELL 7.13 *Spørreundersøkelse – funn 1*

TABELL 7.14 *Spørreundersøkelse – funn 2*

TALLEKSEMPEL 4.1 *Inntektsføring ved blend-and-extend på «forward strip»*

TALLEKSEMPEL 6.1 *Blend-and-extend på flytende-til-fast swap*

TALLEKSEMPEL 7.1 *Modifikasjon av finansiell forpliktelse målt til amortisert kost*

Forkortelser

IFRS – International Financial Reporting Standards

GRS – God Regnskapsskikk

NPV – Net Present Value (nåverdi)

NRS – Norsk Regnskapsstandard

LCM – Lowest Cost Market

LVP – Laveste Verdis Prinsipp

CGU – Cash Generating Unit

IAS – International Accounting Standard

RSKL – Regnskapsloven

CU – Currency Unit

IBOR – Inter Bank Offered Rate

FVTPL – Fair Value Through Profit or Loss

OCI – Other Comprehensive Income

1 Innledning

1.1 Om problemstillingen

En *blend-and-extend* er en særskilt måte å restrukturere avtaler på, som innebærer at løpetiden på den eksisterende avtalen forlenges, samtidig som prisen for den resterende løpetiden for den opprinnelige kontrakten «blendes» med den reduserte prisen som gjelder for den utvidede horisonten. Kjøpersiden vil få redusert de periodiske utbetalingene momentant, og selgersiden får fremtidig etterspørsel garantert gjennom en bindende avtale.

Denne oppgavens formål er å undersøke den regnskapsmessige behandlingen som oppstår i kjølvannet av en slik hendelse. Selve konseptet *blend-and-extend* vil være likt uavhengig av type kontrakt og regnskapsspråk. Ettersom modifikasjoner behandles uensartet på tvers av standarder og språk vil oppgaven dermed også i noen grad belyse regulatorisk variasjon både innenfor og mellom IFRS og GRS.

Hovedproblemstillingen formuleres dermed som:

«Hvordan regnskapsføre en modifikasjon av en kontrakt med fast pris?»

Regnskapsmessig behandling av kontraktsmodifikasjoner under internasjonale og norske regler er altså oppgavens overordnede tema. *Blend-and-extend*-restruktureringer er modifikasjonstypen vi fokuserer på, som (stort sett) brukes til å pensle det ut. Det er også gjennomført en spørreundersøkelse som vedrører praksis under enkelte scenarier.

1.2 Oppbygning

Oppgaven starter med en generell introduksjon av kontrakter og lovregulering av kontrakter. I fortsettelsen vises hvordan en fast pris kan fremkomme, og hvordan kontrakten kan anta verdi. Vi viser hva en *blend-and-extend* er, og deretter forklares generell teori om hvordan kontrakter skal reguleres i regnskapet, før vi går videre til mer detaljert regulering av enkelte utvalgte kontraktsscenarier, og illustrerer dem med talleksempler. Avslutningsvis, i kapittel

7, presenteres kort en spørreundersøkelse og resultatene av den. Den omhandler praksis ved lånemodifikasjoner for finansieringsforetak.

1.3 Avgrensninger

En kontrakt kan defineres på følgende måte:

Kontrakt, (til kontrahere), avtale eller overenskomst mellom to eller flere parter som går ut på å stifte rett og plikt for dem. Kontrakter er oftest gjensidig bebyrdende, dvs. begge parter pålegges forpliktelser, f.eks. kjøpekontrakt, leiekontrakt, arbeidskontrakt osv.; motsatt gaveløfte eller annen ensidig bebyrdende avtale. <https://snl.no/kontrakt>

Fremstillingen her vil gjelde langsiktige kontrakter (som løper over mer enn ett år), hvor kjøpersiden betaler en *fast* pris. Enda mer konkret, vil vi se spesifikt på følgende typer:

- en langsiktig kjøps-/salgskontrakt
- en renteswap
- et fastrentelån

2 Metode

Valg av metode

Formålet med denne masteroppgaven er å se på hvordan kontraktsmodifikasjoner skal regnskapsføres.

For å besvare problemstillingen har vi følgelig tatt utgangspunkt i relevante internasjonale og norske regnskapsstandarder, samt regnskapsloven og avtaleloven. Videre gjennomførte vi en undersøkelse på et av områdene i oppgaven, vedrørende regnskapsføring av modifikasjoner av finansielle instrumenter.

Da oppgaven spenner seg over flere kontraktsfelt - finansielle instrumenter og inntektsføring – fant vi det for omfattende å gjennomføre undersøkelser på alle forholdene. På de resterende kontraktene er det derfor gjort en tolkning av regnskapsstandarder og lovverk, for hvordan en regnskapsføring av modifikasjoner faktisk skal gjøres i henhold til dem.

2.1 Valg av forskningsdesign

Når en har kommet frem til en problemstilling å jobbe ut fra, er det viktig å legge en plan om hvordan en skal svare på problemstillingen. En må da ta stilling til hvem og hva en skal undersøke, samt hvordan man skal gjennomføre undersøkelsen (Johannessen, 2011).

Det er i den forbindelse brukt et eksplorativt design i oppgaven, da det er et lite berørt område. Eksplorativ design blir brukt nettopp når problemstillingen er uklar, og når målet er å gi leseren innsikt og forståelse i emnet.

Vi har videre både bruk kvantitativ og kvalitativ metode.

Den kvantitative delen i oppgaven består av en spørreundersøkelse. Data ble samlet inn via SurveyXact, som er et online spørreskjemasystem. Vi startet prosessen ved å få en oversikt over alle banker i Norge gjennom Finanstilsynets konsesjonsregister. Her er følgelig alle banker som har fått konsesjon til å drive banktjenester registrert. På tidspunktet vi skulle gjennomføre undersøkelsen var 123 banker registrert. Vi måtte ta en avgjørelse på hvilke banker som var aktuelle for vårt formål, og endte opp med 102 banker. Det ble utformet en mail med informasjon om undersøkelsen, som ble sendt til hver av bankene. Vi ønsket å gjennomføre en anonym undersøkelse, da vi anså sannsynligheten for å få svar som større. Vi

var avhengig av at en regnskapskyndig respondent svarte, da undersøkelsen var krevende regnskapsteknisk. Vi ønsket så klart flest mulig banker representert, men det viste seg å være vanskelig å få tak i riktige personer på denne tiden av året, grunnet kvartalsavslutning. Det var også svært mange banker som ikke svarte på mailen. Vi endte til slutt opp med 25 villige banker, og fikk svar av 23. I SurveyXact er det mulig å gjøre respondentene anonyme, noe som er tilfellet i denne oppgaven.

I den kvalitative metode delen fokuserer man gjerne på data i form av ord og tekst.

Primærkilder som er brukt i oppgaven er relevante regnskapsstandarder for IFRS og NGAAP og Norges Lover. Videre er det supplert med sekundærkilder som artikler, møtoreferater fra IASB og diverse andre publikasjoner for å underbygge primærkildene.

2.2 Juridisk metode

Da oppgaven i stor grad dreier seg om regnskapsføring i henhold til IFRS, NGAAP og Norsk regnskapslov, er juridisk metode benyttet. Juridisk metode dreier seg om hvordan en finner frem til innholdet i rettsreglene, samtidig som man må tolke riktig regel. (Cappelen damn, 2018)

Primærkilder som er brukt i oppgaven vært relevante IFRS-standarder, NGAAP-standarder og Norges lover. Videre er det supplert med sekundærkilder som artikler, møtoreferat fra IFRS Board og diverse andre publikasjoner for å underbygge primærkildene.

2.3 Reliabilitet

Påliteligheten knytter seg til undersøkelsens data: hva brukes, hvordan samles den inn og hvordan den bearbeides. (Johannessen, 2011, s. 243) Påliteligheten sier noe om nøyaktigheten av undersøkelsens data. Den kan måles ved test-retest, for å sjekke om man får samme svar gjentatte ganger fra samme gruppe, eller ved interreliabilitet der flere forskere kommer frem til samme resultat. (Johannessen, 2011, s. 44)

Da vi bare gjennomførte undersøkelsen en gang, kan vi ikke si noe om resultatene er korrekte eller ei. Det vil samtidig være vanskelig å oppfylle reabilitetskravet i kvalitativ forskning. Det vil være vanskelig å si noe om andre forskere ville kommet frem til de samme svarene, da

intervjuobjektene er anonyme, og en ny forskning trolig ville inkludert andre forskningsobjekter. Selv om spørsmålene som ble stilt er vedlagt.

2.4 Validitet

Validitet sier noe om det er en sammenheng mellom det vi måler, og resultatene som blir samlet inn. (Johannessen, 2011, s. 244) Om resultatene er troverdige, og om formålet representerer virkeligheten. Når man i ettertid evaluerte resultatene av undersøkelsen er det mistanke om at noen av spørsmålene ble misforstått av respondentene, eventuelt at de ikke forstod innholdet eller formålet med spørsmålet. Dette kan ha sammenheng med at temaet er tungt teoretisk og krever særdeles god regnskapsforståelse hos respondenten for å kunne gi respons i den grad undersøkelsen var ute etter.

3 Teori

3.1 Kontraktsforholdet

I vårt moderne samfunn er kontrakter noe som vi daglig har en befatning med. En kontrakt er en avtale om å bytte et gode mot et annet gode. En busstur fra A til B vil være en kontrakt mellom selskapet og passasjeren, der selskapet frakter passasjeren dit han ønsker, mot et pengebeløp. Alle transaksjoner er et resultat av kontrakter. Leieavtaler, renteavtaler, kjøpekontrakter, arbeidskontrakter er sentrale områder der kontrakter ligger til grunn. Kontrakter er fundamentet for en fungerende markedsøkonomi.

Formfritetsprinsippet finner en i NL 5-1-1;

«En hver er pliktig at efterkomme hvis hand med Mund, Haand og Segl lovet og indgaaet haver».

Prinsippet innebærer at det ikke er noen grenser for hvordan avtaler kan inngås. Muntlig, skriftlig, en «bekreftende» håndbevegelse, alle er like bindende, og et tegn på at en avtale er inngått. (Woxholth, Avtalerett, 8. utgave, 2012, s. 25) Denne loven ble satt i kraft i 1688, og er fremdeles gjeldende.

Videre sier avtaleloven §2 at det inngått en bindende avtale;

«Har den, som har tilbudt at slutte en avtale, forlangt svar inden en viss frist (akseptfrist), maa svar, som antar tilbudet (aksept), være kommet frem til ham, før fristen er ute».

En juridisk bindende avtale vil følgelig være når tilbud er gitt og akseptert, og partene er enige om essensen i avtalen.

I følge NL 5-1-1 og avtl. §2 har det ingen betydning at avtalen ikke er nedskrevet og signert. Men hvis man senere skulle bli uenige om avtalevilkårene vil det være vanskelig å fremme sin sak, dersom en ikke har noen dokumenter å vise til.

Under en kontraktsforhandling der partene har blitt enige om vesentlige elementer, og en av partene på dette grunnlag har rimelig grunn til å tro at en avtale vil bli satt i stand, regnes avtalen som inngått. Selv om avtaleinngåelsen ikke er uttrykt muntlig eller skriftlig, kan en da være bundet av avtalen. Slike saker har vunnet frem i Høyesterett, der en part er blitt bundet til en avtale uten å selv være klar over det, og uten at avtalen er signert. (Kristiansen, 2018) Kontrakter er en gjensidig juridisk bindende avtaler mellom to eller flere parter, som fastsetter

hvem som skal gjøre hva, i bytte for hva, og under hvilke omstendigheter. Hvis en av partene ikke utfører kontraktsforpliktelsen, kan partene kreve dem gjennomført ved domstolenes hjelp, gjennom søksmål og påfølgende tvangsprosess. (Woxholth, Avtalerett, 8. utgave, 2012, s. 23) En kontrakt er følgelig et løfte om hva partene skal yte til hverandre i et samarbeid, der alle partene skal ha fordel av avtalen. Et av de sentrale prinsippene i avtaleloven er nettopp prinsippet om at avtaler skal holdes (*pacta sunt servanda*), jfr. NL 5-1-2. Kapittel 3 i avtaleloven innehar en rekke ugyldige viljeserklæringer, som er unntak fra prinsippet om at *avtaler skal holdes*.

En kontrakt kan sies å ha to formål: (Palmesen, 1998, s.9)

1. Den juridiske siden av en kontrakt; hvis en av partene ikke oppfyller kontrakten/avtalen, kan den annen part søke erstatning.
2. Et notat på hva partene er blitt enige om, slik at man kan gå tilbake å se hva kontrakten faktisk sier.

3.2 Lojalitetsplikt

Prinsippet om at avtaler skal holdes, har blitt bruk som begrunnelse for at «*avtaler med urimelig innhold forplikter til oppfyllelse*». (Woxholth, Avtalerett, 8. utgave, 2012, s. 288) Dette har ført til at mektige kontraktsparter har kunnet kreve at urimelige kontrakter skal gjelde, og skaffet seg betydelige vinninger på bekostning av den andre part. Dette kan sies å ha påvirket bakgrunnen for at den lovfestede lojalitetsplikten eller lempningsregelen, jfr. avtl. §36, ble satt i kraft. Da forbrukervernet utviklet seg på 1970-taller, så man samtidig behovet for å beskytte svake kontraktsparter mot de større kontraktspartene som kunne utnytte avtalefriheten. Sett at en av partene i kontrakten unngår å handle ut fra det kontraherende part forventer, vil man kunne si at dette er et brudd på lojalitetsplikten. Det betyr derimot ikke at partene kan påstå brudd på lojalitetsplikten i alle situasjoner.

Virkning av lojalitetsprinsippet finner vi i avtaleloven §33 og §36.

Avtl. §33 sier:

«*Selv om en viljeserklæring ellers maatte anees for gyldig, binder den ikke den, som har avgit den, hvis det paa grund av omstændigheter, som forelaa, da den anden part*

fik kundskap om erklæringen, og som det maa antages, at han kjende til, vilde stride mot redelighet eller god tro, om han gjorde erklæringen gjældende».

Avtalelovens § 33 er en av de viktigste ugyldighetsreglene, og sies å ha gjort de øvrige ugyldighetsreglene overflødige. (Hov, 2002, s. 249)

I henhold til denne loven vil en ha opplysningsplikt om omstendigheter som parten forstod, eller burde forstått, at kontraherende part ikke kjente til, og som ville hatt en innvirkning på kontraktens eksistens. Det sentrale er om det å holde opplysningene tilbake strider mot redelighet eller god tro. Dersom opplysningen er av en art som vil kunne sies å være allmenn kjent, vil en trolig ikke få gjennomslag med denne loven. Hvis derimot kontraktspartene har et skjevt styrkeforhold, der den ene parten kan anses å være kyndig på feltet, mens den annen part ikke har samme tilgang på kunnskap, vil det kunne tenkes at den sterke parten holder igjen opplysninger for egen vinning, og loven vil kunne tre i kraft. Partene går inn i et kontraktsforhold med god tro om at den annen part gir opplysninger som er relevante, og at en er lojale mot hverandre.

Avtl. § 36 sier:

«En avtale kan helt eller delvis settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjældende. Det samme gjelder for ensidig bindende disposisjoner.

Ved avgjørelsen tas hensyn ikke bare til avtalens innhold, partenes stilling og forholdene ved avtalens inngåelse, men også til senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig.

Reglene i første og annet ledd gjelder tilsvarende når det ville virke urimelig å gjøre gjældende handelsbruk eller annen kontraktrettslig sedvane».

Avtl. §36, pkt 1 åpner således for at kontrakter kan endres, ikke bare bli dømt ugyldig, dersom avtalen er urimelig eller i strid med god forretningsskikk. Der en oppfyllelse av kontrakten vil føre til et resultat som ikke samsvarer med kontraktens egentlige formål, vil denne loven kunne åpne opp for en kontraktsendringen.

I et kontraktsforhold er partene relativt låst av kontrakten, men partene vil samtidig ha en lojalitetsplikt ovenfor hverandre. En skiller da mellom den lovfestede lojalitetsplikten som fremgår av avtaleloven §36, og den ulovfestede lojalitetsplikten.

Den *ulovfestede lojalitetsplikten* sier at en har plikt til å ta hensyn til den annen part sine interesser, og ikke overkjøre den andre part, selv om kontrakten tillater det. (Oslo Advokat RUV, u.d.) I avtaleforhold som går over lengre tid eller hvor partene har vært i flere avtaleforhold tidligere, vil partene kjenne godt til hverandre, og lojalitetsplikten vil stå sterkt. Ingen av partene er interesserte i å utfordre forholdet til motparten, da det kan føre til at fremtidige avtaler ikke vil bli inngått. Langvarige kontraktsforhold gir dermed grobunn for en tettere og mer personlig forbindelse, med høyere grad av lojalitet.

Det er således ofte viktigere å ha en god, solid kontrakt med en part man gjør et enkeltstående kjøp med. Sannsynligvis vil ikke vedkommende som selger varen være like hensynsfull, i motsetning til en part som vedkommende handler gjentatte ganger med. I et styrkeforhold som er skjevfordelt, vil den ene parten ha behov for sikkerheten en kontrakt kan gi. I motsetning til de tilfellene hvor man handler med samme part gjentatte ganger, hvor en antagelig vil føle en lojalitetsplikt, da man ikke vil risikere å miste kunden. Lojalitetsplikten i en kontrakt vil også oppstå der man har en samarbeidskontrakt, hvor partene har et avhengighetsforhold.

Når en skal gå inn i en langsiktig kontrakt med en annen part, er det avgjørende at begge partene opplever de har gjort en god avtale. I følge Egil Palmesen vil de beste avtalene vokse frem ved at kjøperen skriver avtalen, etter reelle forhandlinger med selgeren. (Palmesen, 1998, s. 17)

3.3 Kontraktsmodifikasjoner

I en verden som stadig er i endring, oppstår ofte uforutsette hendelser. Det kan da være vanskelig å oppfylle inngåtte kontrakter, og en kontraktsendring er nødvendig. Endringer i kontrakter som allerede eksisterer kalles en kontraktsmodifikasjon. Ofte vil en reforhandling være hensiktsmessig å gjennomføre før problemer oppstår. Kontrakter som ikke er tilpasset dagens marked kan være ugunstig for begge parter, og det vil derfor være i begges interesse med en reforhandling. Eksempelvis vil en leverandør ofte strekke seg lang for å beholde kundene sine i et kunde-leverandør forhold, da det kan være svært kostbart å skaffe nye kunder. (Hansen, 2014)

3.4 Ufullstendige kontrakter

Ufullstendige kontrakter er kontrakter der partene verken kan anta eller forutse hva som kommer til å skje i fremtiden. Man kan ikke dekke alle eventuelle fremtidige hendelser i en og samme kontrakt. De fleste kontrakter vi omgir oss med i dag er nettopp ufullstendige kontrakter. For et en kontrakt skal være fullstendig må alle mulige hendelser som kan komme til å skje i fremtiden, være spesifisert i kontrakten, noe som sjelden lar seg gjøre. Når man inngår langsiktige kontrakter vil det ikke være mulig å gi detaljerte opplysninger om fremtidige handlingsplaner, men disse kan utarbeides på et senere tidspunkt. Partene i en kontrakt går dermed inn i samarbeidet med en antagelse om at man en gang i fremtiden vil endre kontrakten. Ufullstendige kontrakter skaper dermed mulighet for opportunistisk oppførsel. Da vil en part i et kontraktsforhold unnlate å gi all informasjonen om ens egne preferanser, eller ens egen produktivitet til den motstridende parten, og vil på denne måten kunne oppnå fordeler. (Hans B. Christensen, 2016) Dette er informasjonsasymmetri, og den sterkeste i kontraktsforholdet drar fordel av dette.

3.5 Asymmetrisk informasjon

Vi snakker om asymmetrisk informasjon i et kontraktsforhold når den ene parten i et kontraktsforhold sitter med informasjon som den andre parten ikke har tilgang på. Asymmetrisk informasjon kan igjen deles inn i skjult informasjon, som eksisterer før kontrakten er skrevet, og skjulte handlinger som oppstår i etterkant av at kontrakten er inngått.

Der den ene parten av en kontrakt har privat informasjon om ens egne preferanser, eller ens egen produktivitet, vil en transaksjon mellom kjøperen og selgeren by på et uønsket utvalgsproblem. Selgeren ikke vet nødvendigvis hvor mye kjøperen er villig til å betale for et gode. Hvis selgeren derimot har all informasjon om kjøperens preferanser på produktet, hva som er viktig og mindre viktig, er det lettere å skreddersy kontrakt og produkt som tilpasset kjøperen. Dette vil være den beste løsningen for begge, der kjøperen får akkurat det han ønsker, og selgeren får prisen det er verdt. Dette vil ikke være mulig, når vi har med asymmetrisk informasjon å gjøre.

Når skjult informasjon eksisterer før kontrakten er skrevet vil den parten som ikke er informert settes i en dårlig forhandlingsituasjon. Banker er blant annet særlig utsatt når en låntaker unnlater å gi essensielle opplysninger om privatøkonomien, som ville satt låntaker i

en et dårligere lys. Låntakeren kan eksempelvis ha fått signal om nedbemanning på arbeidsplassen, men unngår å fortelle dette til banken, da sannsynligheten for å få innvilget lånet vil falle. Låntakeren overbeviser dermed banken om at lånebetalingene vil overholdes, og banken tilbyr en lånekontrakt. Sannsynligheten for at lånet blir misligholdt er dermed økt, og banken kan sitte igjen som taper. Det er følgelig svært vanlig med asymmetrisk informasjon i finansmarkedene. Bankene vet som regel mindre om risikoavkastningsegenskapene til et prosjekt enn til en privat låntaker. Her gjelder blant annet det aktuelle prosjektets kvalitet eller situasjon. Det kan være at prosjektet mislykkes, og det er da banken som bærer risikoen for å ikke få tilbake pengene sine, med mindre prosjekteiers egenkapital er tilstrekkelig. (Frederic S. Mishkin, 2011)

Hvis skjulte handlinger oppstår hos låntakeren, vil han kunne gå inn i risikofylte prosjekter som kreditor ikke ville godkjent, da sannsynligheten for at lånet blir misligholdt øker. Lånet vil eksempelvis være innvilget til å gjøre investeringer som er godkjent av banken, men låntaker bruker pengene på prosjekter som er holdt skjult for banken. Låntakeren kan også tenkes å *true* med å bruke allerede lånte penger på risikofylte prosjekter, for å presse utlåneren for mer kapital. Bankene kan kreve garantier, pantsettelse og kausjon for å minske faren for asymmetrisk informasjon. (Osmundsen, 2002)

Grunnet faren for skjult informasjon og skjulte handlinger, kan investorer trekke seg ut av finansmarkedene i frykt for uredelige låntakere. Disse farene vil følgelig hemme en effektiv drift av finansmarkedene, og få ut dets fulle potensiale. (Frederic S. Mishkin, 2011)

Asymmetrisk informasjon i finansmarkedene kan også få alvorlige følger, og føre til kollaps i markedet. Når store investorer begynner å tvile på finansinstitusjonene som de har investert i og bestemmer seg for å trekke seg ut, kan dette skape panikk i markedet.

3.6 Reforhandlingsplikt

Etter norsk lov er man ikke pliktig til å reforhandle en avtale. Partene som går inn i en kontrakt, bærer risikoen for egne valg. I prinsippet er det bare den lovfestede lojalitetsplikten, som kan redde parten ut av en urimelig avtale, jf. avtl. §36. I følge Osloadvokatene (Osloadvokatene, 2018); kontrakten må bli funnet urimelig av domstolen, for at parten skal kunne komme seg ut av kontraktsforholdet.

Faren med langsiktige kontrakter vil være at det økonomiske formålet med kontrakten forsvinner grunnet utenforstående faktorer som kontraktpartene ikke kan styre. I slike situasjoner er partene i hovedsak fortsatt bundet av kontrakten, og må fortsette å yte etter kontraktbestemmelsene.

3.6.1 Hardshipklausuler

Hardshipklausuler er klausuler som partene kan innlemme i kontrakten, og som sier at parten har plikt til å reforhandle, dersom den andre parten forlanger det.

Hardship klausulene har som regel to aspekter (Christophersen, 2012, vol. 51, 81):

1. Definere hva som anses som en relevant «hardship».

I kommersielle kontrakter vil dette som regel være en endring i økonomiske, finansielle, juridiske eller tekniske faktorer som har en særlig innvirkning på kontraktsforholdet, slik at det oppstår en ubalanse.

2. Pålegge partene en plikt til å reforhandle kontrakten, med siktemål å tilpasse kontrakten til de endrede omstendighetene.

Det vil si at man i kontrakten har en klausul som sier at man har en plikt til å reforhandle dersom eksempelvis ytelsen i kontrakten blir uutholdelig for den ene parten, eller at kontrakten ikke svarer til sitt formål, og kontrakten ikke lenger er i balanse. (Marcel Fontaine, 2006) Problemer en ofte støter på ved slike klausuler er at formuleringen kan være uklar, samtidig som selve vilkårene for reforhandlingen ofte også er uklar. Det er dog heller ikke uvanlig at målet med reforhandlingen ikke er med i klausulen, eller hvor langt det har måtte gå for at for at en reforhandling skal kunne skje. Ofte vil klausulen bare si at reforhandlingen skal gjenopprette den opprinnelige kontraktsbalansen. (Hagstrøm, 2003)

Partene har i slike tilfeller plikt til å reforhandle kontrakten, dersom en av partene forlanger det. Man er derimot ikke pliktige til å komme til enighet. Det Internasjonale Handelskammeret har utarbeidet 4 alternative klausuler som bør innlemmes i kontrakter, og som skal iverksettes dersom partene ikke blir enige i reforhandlingsprosessen. Den aktuelle klausulen som partene har innlemmet i kontrakten, vil da trå i kraft dersom reforhandlingen strander: (Hagstrøm, 2003)

ICC-klausulen lyder (Hagstrøm, 2003, s. 312):

"1. Should the occurrence of events not contemplated by the parties fundamentally alter the equilibrium of the present contract, thereby placing an excessive burden on one of the parties in the performance of its contractual obligations, that party may proceed as follows:

2. The party shall make a request for revision within a reasonable time from the moment it becomes aware of the event and of its effect on the economy of the contract. The request shall indicate the grounds on which it is based.

3. The parties shall then consult one another with a view to revising the contract on an equitable basis, in order to ensure that neither party suffers excessive prejudice.

4. The request for revision does not of itself suspend performance of the contract.

The provision may then be continued with any of the following four alternatives:

First alternative:

5. If the parties fail to agree on the revision of the contract within a time-limit of 90 days of the request, the contract remains in force in accordance with its original terms.

Second alternative:

5. Failing an agreement of the parties on the revision of the contract within a time-limit of 90 days of the request either party may refer the case to the ICC Standing Committee for the Regulation of Contractual Relations in order to obtain the appointment of a third person (or a board of three members) in accordance with the provisions of the rules for the regulation of contractual relations of the ICC. The third person shall give his opinion to the parties as to whether the conditions for revision provided in Paragraph 1 are satisfied. If so, he shall recommend an equitable revision of the contract which ensures that neither party suffers excessive prejudice.

6. The opinion and recommendation of the third person shall not be binding on the parties.

7. The parties will consider the third's person opinion and recommendation in good faith in accordance with Article 11 (2) of the said rules for the regulation of contractual relations. If the parties then fail to agree on the revision of the contract, the contract remains in force in accordance with its original terms.

Third alternative:

5. If the parties fail to agree on the revision of the contract within a time-limit of 90 days of the request, either party may bring the issue of revision before arbitral forum, if any, provided for in the contract, or otherwise the competent courts

Fourth alternative:

5. Failing an agreement of the parties on the revision of the contract within a time-limit of 90 days of the request either party may refer the case to the ICC Standing Committee for the Regulation of Contractual Relations in order to obtain the appointment of a third person (or a board of three members) in accordance with the provisions of the rules for the regulation of contractual relations of the ICC. The third person shall decide on the parties' behalf whether the conditions for revision provided in paragraph

I are satisfied. If so he shall revise the contract on an equitable basis in order to ensure that neither party suffers excessive prejudice.

6. The decision of the third person shall be binding on the parties and shall be deemed to be incorporated in the contract

Hvis partene på forhånd har innlemmet en av klausulene i kontrakten, vil det være mer opplagt hva som skal skje hvis partene ikke blir enige i en reforhandling. Effekten av disse klausulene vil ikke utdypes nærmere, da det ansees som utenfor problemstillingen til denne oppgaven.

Når man inngår langsiktige kontrakter med en klausul om å kunne reforhandle under visse omstendigheter, vil kontraktsforholdet oppfattes som mindre risikofyllt. En langsiktig kontrakt vil gjerne måtte reforhandles i dagens dynamiske markedsrealitet, og garantien om å kunne reforhandle hvis kontrakten blir uutholdelig, kan være avgjørende for at avtalen først inngås. (Knudtzon, 2014)

3.7 Fastprisen

Ved en langsiktig kontrakt med fast pris holder det ikke å ta utgangspunkt i dagens spotpris, forventningene til prisutvikling gjennom hele løpetiden må bygges inn i den avtalte prisen. Teoretisk sett kan fastprisen sees som et gjennomsnitt av spotprisene som forventes gjennom perioden kontrakten omfatter, eventuelt vektet etter volum.

Fastprisen kan utledes på ulike måter. I en leiekontrakt vil prisen fastsettes gjennom en forhandlingsprosess mellom partene. Partene forhandler om hva som er den forholdsmessige verdien av utleieobjektet og vederlaget, og resultatet av forhandlingene vil gjenspeile seg i den inngåtte kontraktens vilkår. For kjøp og salg av råvarer og for renteavtaler vil man kunne skue hen til en forwardkurve basert på markedsdata i det prisen skal bestemmes. En slik kurve kan beskrives som et sett med priser en i dag kan inngå kontrakter med forskjellige fremtidige forfallsdatoer. Det kan sees som et øyeblikksbilde av hvor markedsdeltakerene er villige til å handle på fremtidige datoer, i dag. For likvide og aktive markeder hvor rente-, valuta- og råvaretransaksjoner utføres i stor utstrekning er forwardkurven tilgjengelig og enkel å utlede. I motsatt tilfelle vil man ha lite data å underbygge kurven med. Selv om kurvene brukes til å kalibrere fastpriser, er deres evne til å forutse fremtidige spotpriser belagt med tvil (Kaminska, 2011).

Særlig to momenter trekkes regelmessig frem i kritikken, nemlig 1) kurvenes historiske treffsikkerhet, og 2) markedsdeltakerenes hang til forankring.

1) anses selvforklarende. 2) Forankring er et begrep adoptert fra psykologien, som kan beskrives som en tendens hos mennesker til å legge uforholdsmessig mye vekt på en enkelt bit med informasjon («ankeret») i det avgjørelser skal tas (Wikipedia, 2018). Fenomenet kan komme til uttrykk under verdsettelse og prognostisering ved at det seneste punktet i en tidsserie benyttes som et mentalt anker, som deretter justeres i henhold til antatt relevant informasjon. Hvis justeringene er utilstrekkelige, vil for eksempel en forwardkurve kunne være i uproporsjonalt stor grad innrettet ut i fra gjeldende prisnivå (Kaser, 2016). I så fall er tidspunktet avtaler inngås på essensielt.

Den samme kognitive forstyrrelsen gjelder når prisen fastsettes på andre måter, som for eksempel med en mer forhandlingsbasert tilnærming. Uansett fremgangsmåte, vil det med myriaden av variabler involvert, være vanskelig å hensynta det fremtidige prisnivået i det fastprisen skal utledes. Noen priser forholder seg stabile over tid, mens andre kan fluktuere stort. Det velkjente problemet er at det ikke er mulig å spå fremtiden, så fordelene må eventuelt ligge i å være bedre enn andre til å gjette. Da er det lite sannsynlig at forventninger, som endrer seg kontinuerlig, og som brukes til å kalibrere fastprisen, vil treffe blink.

3.8 Verdiantagelsen

Om verdien til en fastprisavtale sees som (nåverdien av) avviket mellom de betalingene kontrakten medfører, og de betalingene som forventes å ville ha fulgt av markedet, vil kontrakten hovedsakelig anta verdi på to ulike måter. Først og fremst vil den anta verdi i den grad markedsforsventningene til perioden som kontrakten løper over endrer seg fra de forventningene som var til stede ved inngåelsen.

I tillegg vil verdi akkumuleres etter hvert som tiden går, med mindre det forventes et jevnt prisnivå. Hvis det forventes et stigende eller synkende prisnivå vil verdi akkumuleres i det tid passerer, ettersom verdi realiseres når betalinger gjennomføres. Prisforventningene holdt konstant, dersom kjøpersiden på et tidspunkt betaler en pris som understiger markedspris, vil

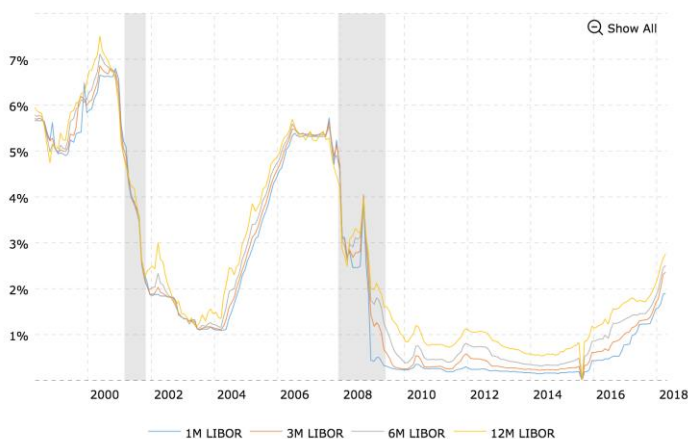

verdien for kjøpersiden reduseres med nøyaktig dette prisavviket. Samtidig økes verdien for selgersiden med samme beløp.

Sett fra perspektivet til en forwardkurve vil kontraktens verdi endre seg når kurven skifter form og/eller posisjon. Samtidig endrer verdien seg i det du beveger deg langs tidsaksen, med mindre kurven er flat, fordi balansen mellom partenes fortjenestesone og tapssone forandrer seg.

Denne verdien har sitt utspring i antagelsen om at et gunstig eller ugunstig bytteforhold henger ved avtalen, ettersom partene låses til det bytteforholdet som er foreskrevet i kontrakten. Dette bytteforholdet avviker da fra det som tilbys i markedet, og inngåelse av en ny avtale ville medført et annerledes bytteforhold. Verdien representeres altså av diskrepansen mellom kontraktens vilkår og rådende markedsvilkår, gjennom kontraktens løpetid.

En slik verdi må være tuftet på en forutsetning om at kontrakten er håndhevbar, både praktisk og juridisk sett. Dersom partene har en reell mulighet til å forlate avtalen med få eller ingen konsekvenser vil en slik verdi sannsynligvis ikke komme til oppgjør. Om et mindre straffeoppgjør er de facto konsekvens av å gå fra en avtale som har utviklet en omfattende negativ verdi, vil det egentlig være størrelsen av nevnte oppgjør som er lik kontraktens reelle verdi.

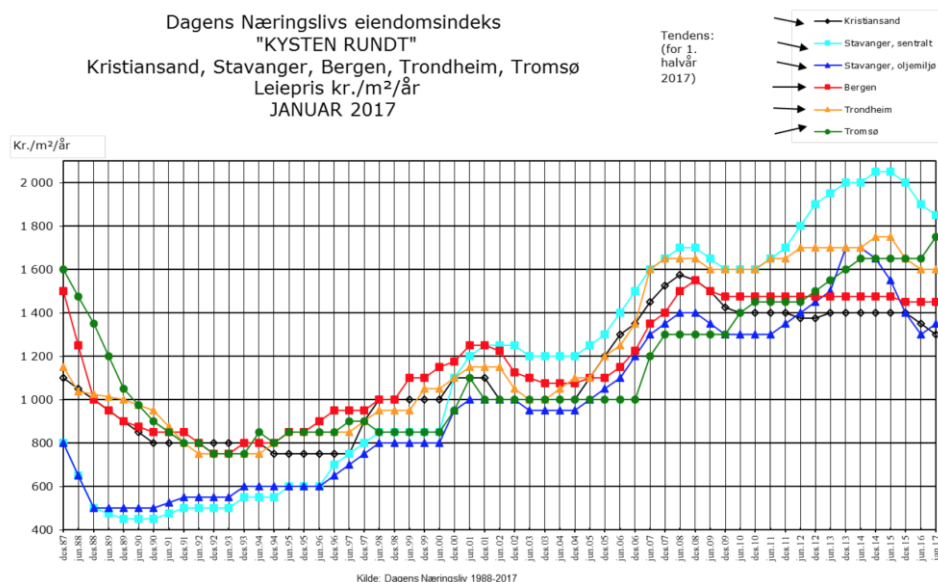
FIGUR 1.1 Libor 2000-2018 (Macrotrends, 2018)

Med utgangspunkt i ovenstående diskusjon, og med et blick på historiske prisoversikter er det da åpenbart at noen tidspunkter er bedre å inngå langsiktige fastprisavtaler på enn andre. Foretak som tar opp langsiktige lån med betalinger basert på fast rente, eller som inngår flytende-til-fast rentebytteavtaler i perioden 2006-2007, vil befinne seg i en lite gunstig posisjon kort tid senere.

FIGUR 1.2 Prisutvikling - brent crude oil (II, 2017)

I det man først sitter i en ugunstig kontraktsposisjon, vil situasjonen være tilsvarende gunstig for motparten. For en motpart som opererer ut i fra et ønske om å maksimere profitt vil det være unaturlig å oppgi en ressurs uten motytelse. Det vil sjeldent være ønskelig å lempe en 'gevinst' som på papiret allerede er innvunnet, samtidig som andre hensyn kan være sterkere, som ønsket om å beholde eksisterende kunder.

FIGUR 1.3 Dagens Næringslivs eiendomsindeks (OPEK, 2017)

Dette betyr allikevel ikke at verktøykassen er tom for parten som befinner seg i tapssposisjonen. En måte kundesiden kan utnytte reduksjoner i prisnivået på, uten å utløse et stort betalingsoppgjør av en innløsningssum, vil være å få motparten med på en såkalt *blend-and-extend*.

3.9 Blend-and-extend

En slik restrukturering er en særskilt måte å modifisere kontrakter på, som innebærer at løpetiden på den eksisterende avtalen forlenges, samtidig som prisen som følger av den resterende horisonten til den opprinnelige kontrakten «blendes» med den reduserte prisen som anses gjeldende for den utvidede horisonten. Kostnadssiden vil få redusert de periodiske utbetalingene fra inneværende nivå umiddelbart, og inntektssiden oppnår økt forutsigbarhet, ved at fremtidig etterspørsel etter deres varer eller tjenester garanteres gjennom en bindende avtale. Den nye prisen blir lavere enn prisen som følger av inneværende kontrakt, men høyere enn gjeldende markedspris.

En verdi forbundet med den eksisterende kontrakten blir på denne måten bakt inn i den nye kontraktens betingelser. Prisnivået i den restrukturerte kontrakten vil avvike fra gjeldende markedspris i den grad en slik verdi er tilstede. Ved en 100% balansert forhandling skal

endringen i netto nåverdi være lik null, ettersom NPV av den gamle avtalen tilsvarer NPV av den nye avtalen (på reforhandlingstidspunktet).

Det samme spekulasjonselementet som kan foranledige inngåelse av forwardkontrakter forekommer her. Begge partene i et kontraktsforhold kan av ulike årsaker foretrekke å gjennomføre en transaksjon i det gjeldende markedet, kontra markedet i det avtalen utløper. Forventninger knyttet til fremtidig prisutvikling og behov for forutsigbarhet og stabilitet er eksempler på slike årsaker.

3.10 Kontrakter i regnskapet

Med en kontrakt menes altså her et juridisk bindende dokument som oppstiller rettighetene og forpliktelsene til partene i kontrakten.

3.10.1 Realitetsgjennomskjæring

Hensynet til *substans over form* i regnskapet har lange historiske røtter. I det reviderte konseptuelle rammeverket av 2018 ivaretas hensynet gjennom et grunnleggende kvalitetskrav som sier at regnskapet skal gi en troverdig representasjon. Det innebærer at regnskapet skal søke å representere substansen i de økonomiske fenomener som det utgir seg for å gjengi. For en kontrakt, hvis vilkår skaper rettigheter og forpliktelser for de involverte partene, er det følgelig den økonomiske substansen i vilkårene som skal reflekteres, snarere enn den legale formen. Under GRS anses «substans over form» som en del av god regnskapsskikk (Schwencke, Baksaas, Avlesen-Østli, Haugen, Steinheim, s. 60, 2017).

I en kontrakt vil substansen i rettighetene og forpliktelsen ofte fremgå tydelig, men i enkelte tilfeller må detaljene analyseres nærmere før man kan skjære gjennom fasaden, jf. 4.59-4.62 i rammeverket (2018). Alle vilkårene i kontrakten, enten implisitte eller eksplisitte, skal hensyntas i en slik analyse, med mindre de klart mangler forretningsmessig substans. Et eksempel på et implisitt vilkår vil være forpliktelser pålagt gjennom vedtekt, som for eksempel lovpålagte garantiforpliktelser. Et vilkår mangler forretningsmessig substans dersom det ikke gir noen merkbar økonomisk innvirkning på kontrakten. Slike vilkår kan eksempelvis være vilkår som ikke er bindende for noen av partene, eller en rettighet som

innehaveren av rettigheten ikke har noen praktisk mulighet til å utøve, for eksempel enkelte opsjoner.

En gruppe eller serie med kontrakter kan i noen tilfeller i fellesskap oppnå, eller være utformet med hensyn på å oppnå, en helhetlig økonomisk effekt. En samlet regnskapsmessig behandling av kontraktene kan da være nødvendig for å reflektere substansen. For eksempel, hvis rettighetene eller forpliktelsene i en kontrakt fullt ut utlignes av rettighetene eller forpliktelsene i en annen kontrakt som ble inngått samtidig med samme motpart, vil nettoeffekten være at ingen rettigheter eller forpliktelser eksisterer. Omvendt, hvis en enkelt kontrakt skaper flere sett med rettigheter eller forpliktelser som er identiske med de som ville oppstått dersom settene hadde vært skapt gjennom separate kontrakter, vil foretaket kanskje måtte dekomponere kontrakten i regnskapet, for å individualisere settene som om de oppstod fra separate kontrakter. Lignende resonnementer kan leses i NRS (V) Inntektsføring.

3.10.2 Gjensidig uoppfylte kontrakter

For en kontrakt inngått på armlengdes avstand, vil den initiale målingen av den som regel tilsi en verdi nær null, ettersom rettighetene til den ene parten vil ha en verdi som er ekvivalent med motpartens forpliktelser. Grunnet dette likevektsforholdet besitter ingen av partene en eiendel eller forpliktelse, sett ut i fra en nettobetraktning som forklart i BC4.83 fra Basis for Conclusions ED2015/3.

Behandlingen av gjensidig uoppfylte kontrakter forklares inngående av 4.56-4.59 i det konseptuelle rammeverket. En kontrakt som er like uoppfylt for begge partene eksisterer altså der hvor enten ingen av partene har oppfylt noen av sine forpliktelser, eller begge har oppfylt sine forpliktelser delvis, men i lik utstrekning. En slik gjensidig uoppfylt kontrakt kan sees som en kombinasjon av en rett og en forpliktelse til å utveksle økonomiske ressurser. Omfanget av retten og forpliktelsen er på dette tidspunktet gjensidig avhengige av hverandre, og harmoniserte, og de kan følgelig ikke sees adskilt. Den kombinerte retten og forpliktelsen er egentlig en eiendel hvis bytteforholdet er gunstig, og motsatt, en forpliktelse hvis bytteforholdet er ugunstig.

Hvorvidt et slikt gunstig eller ugunstig bytteforhold skal reflekteres avhenger av hvilke regler for innregning og måling som knyttes til den særskilte eiendelen eller forpliktelsen (ref. neste avsnitt).

Selv om kontrakten er gjensidig uoppfylt kan den fremdeles besitte en verdi (ref. 3.3), men dersom den ikke reflekteres vil den ligge latent.

I det en av partene innfrir noen av sine kontraktsmessige forpliktelser brytes likevektsforholdet, og kontrakten er ikke lenger gjensidig uoppfylt. Fra perspektivet til parten som yter før motparten, vil ytelsen være en hendelse som transformerer den kombinerte retten og forpliktelsen til å utveksle økonomiske ressurser, om til en rett til å motta økonomiske ressurser. Fra motsatt ståsted vil den kombinerte retten og forpliktelsen til å utveksle økonomiske ressurser endres om til en forpliktelse til å overføre økonomiske ressurser. Selve ytelsen danner et krav på vederlag, som er henholdsvis en fordring og en forpliktelse for partene. Siden dette må reflekteres, utløser ytelsen mao. regnskapsføring.

Under GRS følger det samme av transaksjonsprinsippet, med mindre det er åpnet for verdibasert regnskapsføring.

3.10.3 Differensiert behandling av verdiendringer

En urealisert verdiendring er ikke realisert eller stadfestet av en transaksjon, og med mindre den kan verifiseres med referanse til en observerbar markedsverdi vil det være usikkerhet knyttet til en måling hvor verdien er estimert (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 327).

Et praktisk skille går mellom positive og negative verdiendringer. Positive verdiendringer skal bare under visse omstendigheter reflekteres i regnskapet, og det er som kjent avvikende regler i IFRS og GRS på dette området. Under GRS åpner rskl. §5-8 og §5-9 for regnskapsføring av positive verdiendringer, mens IFRS tillater det i større grad, eksempelvis for investeringseiendommer og biologiske eiendeler.

Finansielle avtaler som er enkelt omsettelige til små transaksjonskostnader, og hvor det finnes en observerbar markedspris, kan på mange måter sammenlignes med penger, med bakgrunn i kontraktens realiserbarhet. Og valuta er jo penger. Det er vanskelig å se at de samme

karaktistikaene er tilstede for eksempel ved en kjøps-/salgsavtale som omhandler materielle varer og tjenester.

Derfor viskes det regnskapsmessige skillet mellom urealiserte og realiserte positive verdiendringer ut for noen avtaletyper, men for andre ikke. Ved negative verdiendringer er likhetene store, som ved nedskrivning av varer og avsetning for tapskontrakter. Et trekk av forsiktighet kan altså spores under begge språkene.

3.10.4 Modifikasjoner

En modifikasjon inntreffer når de rettighetene eller forpliktelsene som følger av den opprinnelige kontrakten reduseres eller elimineres, og/eller nye rettigheter og forpliktelser tilføres kontrakten.

Hvis modifikasjonen skaper rettigheter eller forpliktelser som er distinkte fra de som ble skapt under den opprinnelige kontrakten, kan det tilsi at de nye tilførselene bør behandles som nye eiendeler eller forpliktelser. Dersom de ikke er distinkte, kan det tilsi at de nye rettighetene og forpliktelsene bør behandles som en del av samme vurderingsenhet¹ som de eksisterende rettighetene og forpliktelsene.

---

¹ Med vurderingsenhet menes det som på engelsk kalles *unit of account*. En vurderingsenhet er den gruppen av rettigheter, gruppen av forpliktelser eller gruppen av rettigheter og forpliktelser som kravene til innregning og måling skal anvendes på. Det dreier seg altså om på hvilket nivå regnskapselementer skal aggregeres eller disaggregeres til i det innregning og måling vurderes.

4 Langsiktig kjøps-/salgskontrakt

I kraftmarkedet, hvor det handles olje-, gass- og strøm kan man se eksempler på langsiktige kjøps-/salgsavtaler som prises basert på forwardkurvene. Det inngås avtaler som løper over flere år, og fastprisen skal i utgangspunktet settes til et slikt nivå at avtalens verdi er lik null ved inngåelse. Fastprisen utledes fra forwardkurven, som det punktet hvor mottakeren av fast pris er indifferent mellom å motta fast eller variabel pris over avtalens horisont. En såkalt «forward strip» er en serie av like, standardiserte kontrakter som bare varierer med hva som er forwarddatoen (Wengler, 2001, s. 25). Det innebærer at for eksempel en ettårig «strip» kan kjøpes for gjennomsnittsprisen av forwardkontrakter gjennom de neste 12 månedene. Nedenfor, i eksempelet, tar vi utgangspunkt i en langsiktig salgskontrakt som er priset på en slik måte og regulert av IFRS 15.

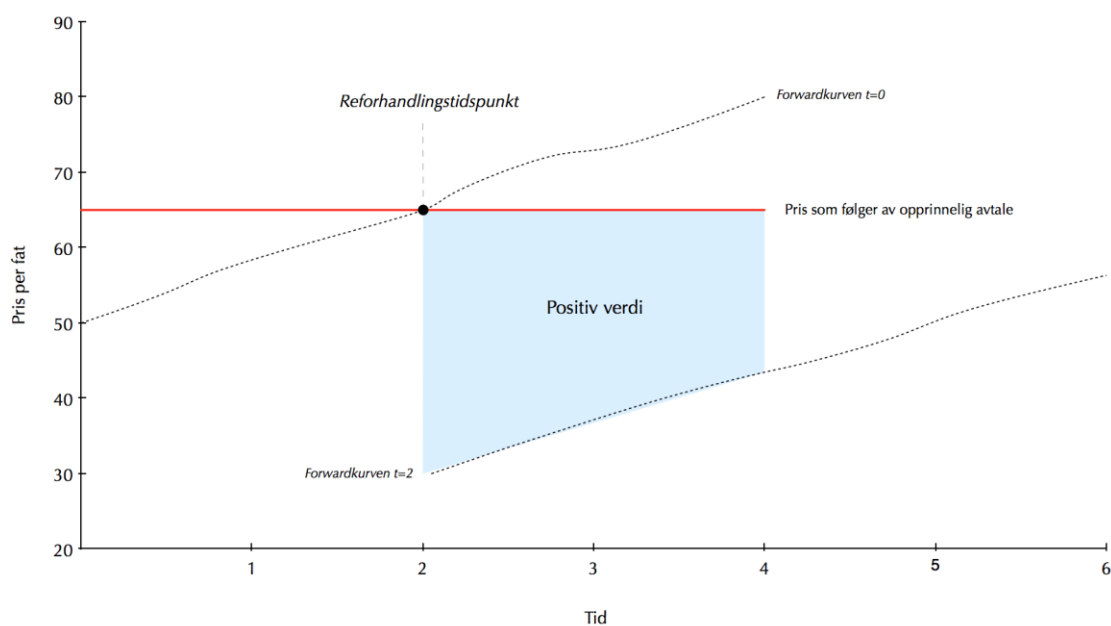
Dersom (når) den kurven som kontrakten ble tuftet på forandrer seg, vil den anta en verdi. I tillegg påløper det verdiendringer etter hvert som tiden går, med mindre kurven er flat. Hvis man forestiller seg at den (ref. figur 4.1) utgjør en perfekt prognose, kan man se hvordan verdi oppstår i det man beveger seg langs tidsaksen. Avviket mellom fastprisen og gjenværende forwardkurve vil da ikke lenger være balansert mellom partene, slik at begge har en ekvivalent fortjenestesone (og tapssone).

Etter ett års løpetid vil kontraktens verdi være redusert (for selgersiden), på grunn av at den positive verdien knyttet til denne perioden i kontrakten er realisert, i takt med at salg gjennomføres til en pris som overstiger spotprisene. Kjøpersiden får en verdiøkning som er tilsvarende.

4.1 Blend-and-extend på langsiktig salgskontrakt

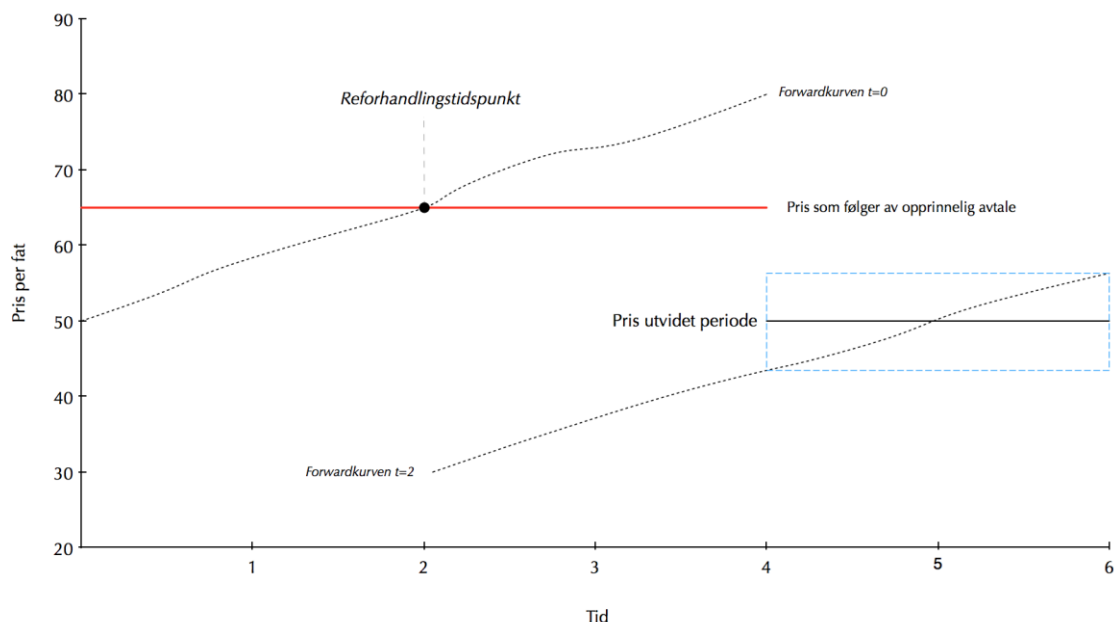
Figur 4.1 tar utgangspunkt i en slik ovennevnt fastprisavtale, hvor prisen fastsettes ved hjelp av forwardkurven. Ved et lineært mønster av overførsel gjennom periodene, vil fastprisen være et gjennomsnitt av periodens priser. Figurene og talleksempellet har blitt inspirert av figur og eksempel laget av Deloitte (2016) og PwC (2015).

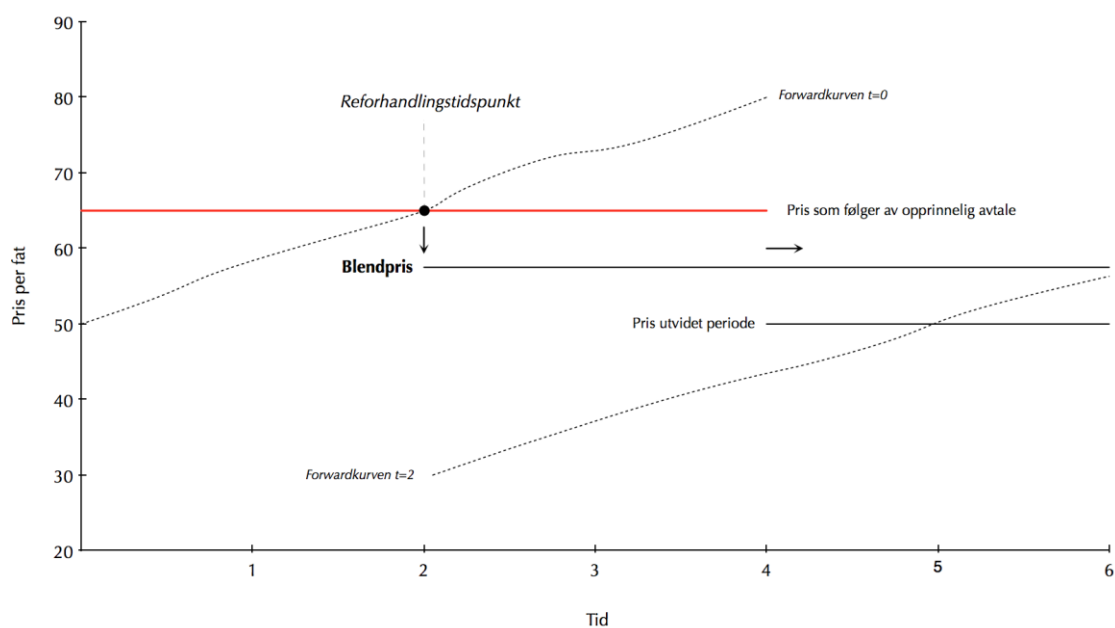
FIGUR 4.1 Avtalen har en positiv verdi for leverandøren – tilsvarende negativ for kunden

Figuren illustrerer en situasjon hvor det inngås en fireårig avtale av denne typen i t_0 , til en fast pris på 65 CU per fat med råolje, hvorpå det to år senere konstateres at prisnivået har forflyttet seg drastisk nedover. Avtalen har dermed utviklet en verdi, på et tidspunkt hvor avtalen har to år restløpetid.

FIGUR 4.2 Prising av forlengelse (Deloitte, 2016)

Kjøpersiden kan utnytte situasjonen med en blend-and-extend, hvor den initiale avtalens løpetid forlenges, med eksempelvis ytterligere to år, samtidig som prisen for den resterende delen av den opprinnelige kontrakten «blendes» med den lavere prisen som noteres i markedet for den utvidede perioden. Per grafen utgjør fastprisen for perioden t_4 til t_6 50 CU/fatet.

FIGUR 4.3 Periodene kombineres

Resultatet blir en «blended price» som lyder på 57,5 CU i en ‘ny’ avtale med fire års løpetid. Den nye, reforhandlede prisen blir lavere enn prisen som følger av inneværende kontrakt, men høyere enn gjeldende markedspris. Kunden får en positiv likviditetseffekt over den opprinnelige kontraktens resterende løpetid, samtidig som leverandøren øker ordreporteføljen sin og får en mer forutsigbar fremtid, ettersom den fremtidige etterspørselen garanteres gjennom en avtale. Samtidig vil kunden etter sigende binde seg til en pris som overstiger markedspris gjennom den utvidede perioden.

Ved en teoretisk rendyrket *blend-and-extend* vil det ikke påløpe noen endring i avtalens netto nåverdi (på reforhandlingstidspunktet), selv om det i praksis kan være slik at en transaksjon gjerne ledsages av en margin (for den profesjonelle parten). Rent praktisk er det en forlengelse, som kombineres med en omarbeidelse av avtalens betalingsplan. Noe av den inngående (utgående) kontantstrømmen forskyves til fremtidige perioder for inntektsiden (kostnadssiden) i avtalen. Det innebærer igjen at deler av oppgjøret av avtalens verdi flyttes fra den initiale horisonten til den utvidede horisonten.

Spørsmålet blir videre hvordan restruktureringen skal regnskapsføres.

4.2 IFRS

Under IFRS 15 blir forholdet regulert av bestemmelsene om kontraktmodifikasjoner i punkt 15.18-21. Det er tre måter å regnskapsføre en modifikasjon på under denne standarden:

1. som en separat kontrakt, jf. 15.20;
2. som en annullering av eksisterende kontrakt, og opprettelsen av en ny kontrakt, jf. 15.21 (a); eller
3. som en del av eksisterende kontrakt, jf. 15.21 (b).

Ved regnskapsføring som en separat kontrakt (1) vil altså inntektsføringen følge den initiale kontrakten frem til den ville ha utløpt, før den går over til å følge prisen for utvidelsen (ref. figur 4.4). En prisendring vil altså ikke reflekteres før den opprinnelige kontraktens utløpsdato. Under det neste alternativet (2) vil inntektsføringen følge den modifiserte kontraktens kontantstrøm (ref. figur 4.5). Alternativ 3 (for varer og tjenester som ikke er distinkte), resulterer i at den inntekten som er ført inntil modifikasjonstidspunktet må justeres.

Det vurderes hva inntekten *ville vært* om den modifiserte kontrakten var det som var kontrakten til å begynne med, og så resultatføres justeringen.

Fremgangsmåte velges ut i fra vurderingskriteriene a) om varene eller tjenestene er *distinkte*, og b) om de er *prisuavhengige* eller ikke.

Hvorvidt varene eller tjenestene som er tillagt via modifikasjonen er *distinkte* vurderes etter 15.27 ut i fra om:

- a. de kan brukes på egen hånd, eller sammen med andre ressurser som er enkelt tilgjengelig for kunden; og om
- b. leveringsforpliktelsen er separabel fra de andre leveringsforpliktelsene i kontrakten.

Prisuavhengighet vurderes ut ifra om inntekten som forventes innbrakt (gjennom økningen av vederlaget) fra de ytterligere varene eller tjenestene som følger av modifikasjonen reflekterer den prisen som ville vært forventet ved et frittstående salg av nevnte varer eller tjenester. (Det åpnes for en viss fleksibilitet i denne vurderingen, for eksempel kan transaksjonsprisen justeres for salgskostnader som unngås fordi transaksjonen gjøres med en eksisterende kunde, kontra en ny en.)

De ovennevnte kriteriene søker å avgjøre om det eksisterer en økonomisk sammenheng mellom utvidelsen og den eksisterende kontrakten. «Mellom linjene» er at det ikke finnes noen økonomisk forskjell mellom det å tillegge den eksisterende kontrakten levering av ytterligere, distinkte varer eller tjenester til representativ markedspris, og det å inngå en helt ny kontrakt med identisk innhold, jf. BC77 i *Basis for Conclusions on IFRS 15* (2014). Selv om det legalt sett er én kontrakt, behandles den altså regnskapsmessig som to ulike kontrakter.

Om varene er både distinkte og prisuavhengige tilsier det løsning 1), og hvis de er distinkte men ikke prisuavhengige tilsier det løsning 2). Hvis varene ikke er distinkte, indikerer det løsning 3).

4.3 GRS

Under GRS må løsningen utledes fra transaksjonsprinsippet og opptjeningsprinsippet, som er periodiseringsprinsippet for inntekt, jf. rskl. §4-1, 1. ledd, punkt 1 og 2.

Transaksjonsprinsippet sier at transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi av vederlaget på transaksjonstidspunktet. En transaksjon innebærer at risiko og kontroll overføres. Med risiko menes eiendelens gevinst- og tapspotensial, og med kontroll menes beslutningsmyndighet og råderett. Risikoen og kontrollen overføres ikke nødvendigvis samtidig, risikoen overføres gjerne ved avtaleinngåelse, og kontrollen ved levering.

Opptjeningsprinsippet sier at en inntekt skal resultatføres når den er opptjent. En transaksjonsbasert inntekt er opptjent når det vesentligste av risiko og kontroll ved den solgte varen er overført fra selger til kjøper. Dette skjer normalt på transaksjonstidspunktet, det vil si når en vare er levert eller en tjeneste er ytet. I andre tilfeller skjer opptjeningsprosessen over tid, og det er bare leverte ytelser som er opptjent som skal resultatføres på transaksjonstidspunktet. Dermed følger det av opptjeningsprinsippet at en transaksjonsbasert inntekt kan opptjenes før, samtidig med, eller etter transaksjonen.

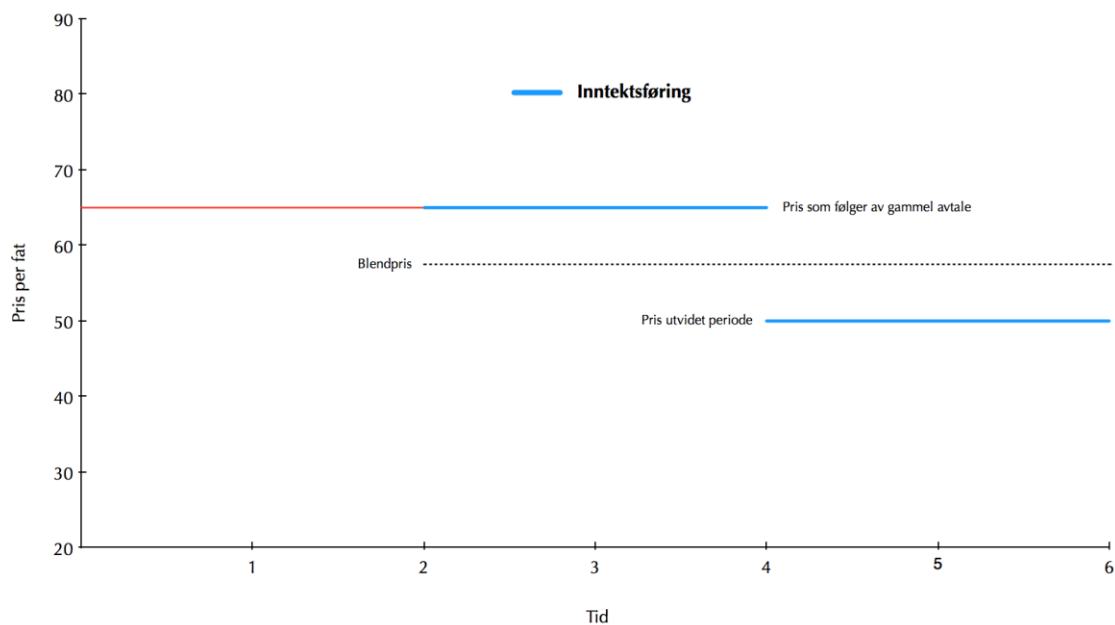
Det utdypes i NRS (V) Inntektsføring 2.1 at spørsmålet om overføring av risiko og kontroll må vurderes ut ifra substans og økonomiske realiteter, ikke formell form. Som utgangspunkt vurderes hver enkelt avtale og eventuelle enkeltstående leveranser definert i avtalen, isolert mot de grunnleggende prinsippene for regnskapsføring av inntekt.

4.4 Talleksempel - Inntektsføringen

Talleksempelen tar utgangspunkt i figur 4.3, og henter inspirasjon fra et eksempel laget av PwC (2015).

Spørsmålet som oppstår her vil først og fremst være hvorvidt den utvidede perioden skal skilles ut som en ny, separat kontrakt med startpunkt t_4 , eller om den eksisterende kontrakten skal erstattes med en kontrakt som har startpunkt t_2 .

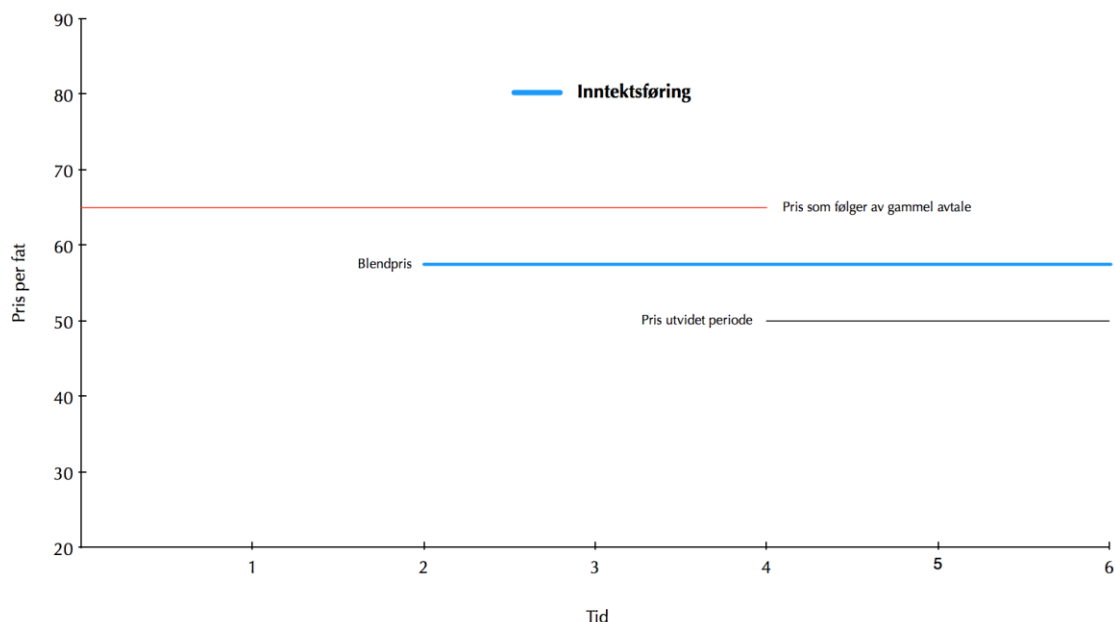
Hvis den opprinnelige kontrakten og utvidelsen behandles som to separate kontrakter som løper fra henholdsvis t_2 og t_4 , til t_4 og t_6 , vil periodiseringen av inntekt se slik ut (per enhet):

FIGUR 4.4 Alternativ 1 – Inntektsføres som en separat kontrakt

Under denne fremgangsmåten vil altså prisen som følger av den opprinnelige kontrakten inntektsføres frem til den utvidede perioden begynner, hvoretter prisen som relaterer seg spesifikt til denne perioden benyttes til å føre inntekt. Med en slik løsning vil det altså være en differanse mellom innbetalinger og inntektsføring, som må behandles som en periodiseringspost i balansen.

Hvis den opprinnelige kontrakten i stedet regnskapsføres som en endring av eksisterende kontrakt, hvor den opprinnelige kontrakten erstattes av en ny kontrakt som løper fra t_2 til t_6 , vil periodiseringen av inntekt se slik ut (per enhet):

FIGUR 4.5 Alternativ 2 – Inntektsføres som en annullering av eksisterende kontrakt, og opprettelsen av en ny kontrakt

Inntekt føres altså i henhold til den justerte prisen over modifisert restlevetid. Prisendringen reflekteres dermed i resultatet allerede fra og med reforhandlingstidspunktet.

Under IFRS må endringen evalueres nærmere for å avgjøre regnskapsmessig behandling, da begge løsningene kan være aktuelle, avhengig av hva kontraktens videre detaljer tilsier. Eksempelet legger her opp til distinkte varer (fat med råolje), dermed skal modifikasjonen ikke regnskapsføres som en del av eksisterende kontrakt (ref. 15.21 (b) og *kumulativ «catch up»-basis*).

Et interessant teoretisk tredje alternativ, vil være å resultatføre den positive verdien (ref. figur 4.1) på modifikasjonstidspunktet, for deretter å inntektsføre markedsprisen fra t_2 til t_6 .

Den utvidede perioden skal som sagt behandles som en separat kontrakt hvis distinkte varer eller tjenester tillegges kontrakten og økningen av vederlaget reflekterer den frittstående salgsprisen som de tillagte varene eller tjenestene ville vært forventet innbrakt gjennom et selvstendig salg. Om så er tilfellet allokeres den gamle prisen til den vareoverførselen som følger av restperioden i den opprinnelige kontrakten, og så allokeres den nye prisen til

vareoverførselen som følger av den utvidede perioden. Det tilsier en inntektsføring på 65, 65, 50, 50, med henvisning til figur 4.3 og 4.4.

Alternativt, når varene eller tjenestene som følger av modifikasjonen er distinkte, men *ikke* tillegges kontrakten i tråd med deres frittstående salgspris, skal modifikasjonen behandles som en annullering av den eksisterende kontrakten, og opprettelsen av en ny kontrakt. Det innebærer at «blended price» allokteres til alle enhetene som overføres gjennom hele den nye resttiden. Dette tilsier en inntektsføring på 57,5, 57,5, 57,5, 57,5, med henvisning til figur 4.3 og 4.5.

Under GRS vil en kontrakt som dette, med salg av mange selvstendige enheter, kunne sees som en serie av enkeltstående transaksjoner. Hver enhet inntektsføres i det risiko og kontroll overføres, dvs. ved de enkeltvise leveringene. Transaksjonsprinsippet sier at det er virkelig verdi av vederlaget som er utgangspunktet for regnskapsføring. Det kan tilsi at det er den modifiserte prisen som skal inntektsføres, da dette er prisen som følger av avtalen og det er den som faktureres – dvs. 57,5, 57,5, 57,5, 57,5 i perioden t_2 til t_6 . Dersom 65, 65, 50, 50 inntektsføres vil modifikasjonen ikke bli reflektert, og allokeringen til periodene vil ikke gjenspeile vederlaget.

Samtidig kan konsekvensene av et eventuelt kontraktsbrudd innvirke. Vil den uoppgjorte negative verdien fra den gamle avtalen bli krevd tilbakebetalt ved et slikt brudd (av selger)? Et slikt faktum, sammenholdt med opptjeningsprinsippet og prinsippet om substans over form, vil kunne tippe i retning av 65, 65, 50, 50.

Om vi tar utgangspunkt i figurene 4.1-4.3 og antar en bakgrunn hvor produksjonsvirksomheten DEF AS har inngått en fireårig avtale med leverandøren ABC AS i begynnelsen av 2019, som innebærer kjøp og salg av råolje, med en pris per fat på 65 CU basert på forwardkurven per t_0 . Dersom årlig kvantum utgjør 80 000 fat vil følgende inntektsføringer gjøres i periode 1 og 2:

Inntektsår	Konto	Debet	Kredit
2019	Kontanter (Eiendel)	65 * 80 000 = 5 200 000	
	Inntekt (Resultat)		5 200 000
2020	Kontanter (Eiendel)	5 200 000	
	Inntekt (Resultat)		5 200 000

TABELL 4.1 Posterings - før modifikasjonen

Ved slutten av 2020 restruktureres kontrakten, med en forlengelse til og med t₆. Den nye prisen settes til 57,5 CU/fatet.

Modifikasjonen kan enten regnskapsføres som en *separat kontrakt* (differansen mellom innbetaling og inntekt føres som en periodiseringspost i balansen):

Alternativ 1

Inntektsår	Konto	Debet	Kredit
2021	Kontanter (Eiendel)	57,5 * 80 000 = 4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		65 * 80 000 = 5 200 000
	Opptjent inntekt (Eiendel)	7,5 * 80 000 = 600 000	
2022	Kontanter (Eiendel)	4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		5 200 000
	Opptjent inntekt (Eiendel)	600 000	
2023	Kontanter (Eiendel)	4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		50 * 80 000 = 4 000 000
	Opptjent inntekt (Eiendel)		600 000
2024	Kontanter (Eiendel)	4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		4 000 000
	Opptjent inntekt (Eiendel)		600 000

TABELL 4.2 Posterings – etter modifikasjonen (alt. 1)

Alternativ 2

Eller som en annullering av eksisterende kontrakt, og opprettelsen av en ny kontrakt:

Inntektsår	Konto	Debet	Kredit
2021	Kontanter (Eiendel)	57,5 * 80 000 = 4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		4 600 000
2022	Kontanter (Eiendel)	4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		4 600 000
2023	Kontanter (Eiendel)	4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		4 600 000
2024	Kontanter (Eiendel)	4 600 000	
	Inntekt (Resultat)		4 600 000

TABELL 4.3 Posterings – etter modifikasjonen (alt. 2)

Dette blir presumptivt løsningen under GRS (men ikke nødvendigvis, avhengig av detaljene), og løsningen under IFRS dersom modifikasjonen regnskapsføres som en separat kontrakt.

4.5 Vesentlig renteelement

En slik modifikasjon nødvendiggjør en vurdering av om modifikasjonen resulterer i et vesentlig renteelement, på grunn av at deler av betalingene forflyttes fra den opprinnelige avtaleperioden til den utvidede perioden. Et renteelement foreligger teknisk sett der hvor betalingen og transaksjonen skjer på forskjellige tidspunkter. Når deler av betalingsoppgjøret utsettes, påløper det en vridning i dette forholdet som kan tolkes økonomisk som at kunden benytter seg av leverandørens finansielle ressurser. Det tilsier i utgangspunktet at det bør reflekteres en finansinntekt for leverandøren, og en finanskostnad for kunden.

Det følger av IFRS 15 punkt 60 og NRS (V) punkt 3.1 at transaksjonsprisen skal justeres for tidsverdien av penger dersom effekten er vesentlig, uavhengig av om renteelementet er uttalt eller ikke. Hvorvidt effekten er vesentlig eller ikke må vurderes.

Hvis den modifiserte kontrakten regnskapsføres som to separate kontrakter, er det kun den «nye» kontrakten som må evalueres for vesentlig finansiering, ettersom et eventuelt vesentlig renteelement vil i sin helhet være innkapslet i den «nye» kontrakten (ref. figur 4.4) (Revenuehub, 2018). Det er jo den økonomiske verdien av den opprinnelige kontrakten som eventuelt finansieres av den «nye» kontrakten.

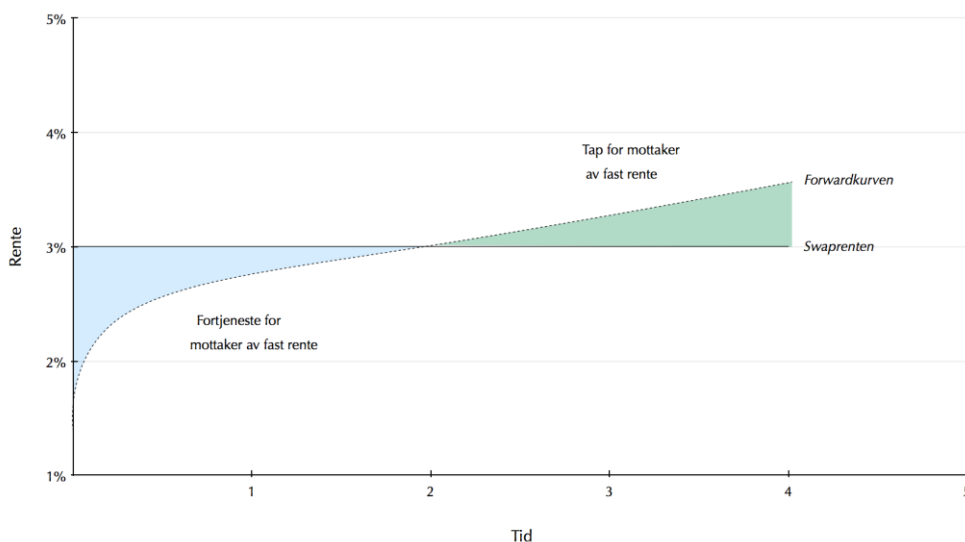
Om modifikasjonen behandles som en annullering av den eksisterende kontrakten, og opprettelsen av en ny kontrakt, betyr dette at økningen av vederlaget ikke reflekterer de tillagte varenes frittstående salgspris. I et slikt tilfelle vil det kanskje være krevende å skille ut et eventuelt vesentlig renteelement fra transaksjonsprisen, om andre kompliserende faktor(er) er bygd inn i prisen.

6 Rentebytteavtaler

En rentebytteavtale, eller renteswap, kan beskrives som en avtale mellom to parter om å utveksle et sett med rentebetalinger. Slike avtaler kan inngås i enten sikringsøyemed eller spekulasjonsøyemed. Den økonomiske effekten av en slik kontrakt vil være at finansielle posisjoner blir skapt, modifisert eller eliminert (Tjaum, 1996, s. 34). Sikring foreligger i de tilfellene hvor en slik kontrakt inngås med den hensikt å eliminere eller redusere risikoen ved en posisjon (i form av rentebærende eiendeler og gjeld), mens det er tale om spekulasjon i de tilfeller hvor kontrakten medfører eksponering overfor renterisiko. Spekulasjon innebærer rent teknisk sett at man holder udekkede posisjoner.

Rentebytteavtalens reelle økonomiske effekt fremkommer først i det den sammenholdes med de underliggende finansielle posisjoner. Avtalene kan utformes på en rekke ulike måter, men vi vil her bruke en enkel, flytende-til-fast variant. I en slik kontrakt vil den ene parten betale en kontantstrøm bestemt av en fast rente (*swaprenten*) med en hypotetisk hovedstol som beregningsgrunnlag, og motta en kontantstrøm bestemt av en av de korte pengemarkedsrentene.

Swaprenten, som er konstant, kan sies å representere kompensasjonen mottakeren av den skal ha for usikkerheten som henger ved å betale korte, flytende renter over den gjeldende horisonten (Pedersen, 2015). I markedet etableres gjerne avtalene med den swaprenten som gir avtalen en verdi lik null ved «inception»:

FIGUR 6.1 Volumet av blå sone skal ved inngåelse være lik volumet av grønn sone, noe som tilsier en markedsverdi lik null (Pimco, 2016).

Grafen illustrerer at verdien forventes å toppe seg for mottaker av flytende rente ved t_2 . Når rentenivået beveger seg i tiden etter avtalen inngås, er betingelsene låst, og avtalen vil anta verdi. Det kan sees som at fluktusjon i rentenivået som var uforventet i det avtalen ble inngått driver verdiendringer, hvorpå det vil oppstå skiftninger i balansen mellom fortjenestesonen og tapssonen for de to motpartene (ref. figur 6.1). Hvis rentene faller eller forholder seg lavere enn forventet, vil mottakeren av fast rente tjene på det (blått område ekspanderer relativt sett mot grønt område). Om rentene øker mer enn forventet vil mottakeren av fast rente tape på det (grønt område ekspanderer relativt sett mot blått område) (Pimco, 2016).

I tillegg akkumuleres verdi etter hvert som tiden går, med mindre kurven er flat (ref 3.3, tredje avsnitt).

6.1 Verdsettelsen

Verdien av en rentebytteavtale skal være lik nåverdien av den fremtidige kontantstrømmen den forventes å gi. Prising og verdsettelse av avtalen forutsetter flere estimerte inputs, som forwardrenter og diskonteringsrenter.

Verdsettelsen av swaper har blitt praktisk komplisert i tiden etter den såkalte finanskrisen (2008). Per i dag er det uenighet rundt flere forhold ved verdsettelsen. Det foreligger altså ingen klar konsensus på området, og 'cutting edge' er ikke nødvendigvis offentlig informasjon. På generelt grunnlag vil punktene i forwardkurven på en eller annen måte utledes fra en eller annen kombinasjon av forskjellige likvide finansielle instrumenter med forskjellige forfallsdatoer, som gir pålitelige priser som er observerbare i markedet (Ramirez, s. 95, 2015). I tillegg behøves en (eller flere) kurver til å diskontere kontantstrømmen.

Deretter kan det se ut til at gjeldende praksis er å avslutningsvis bruke såkalte verdsettelsesjusteringer til å justere verdien av kontrakten for kredittrisiko, finansieringskostnader m.m.

Rent praktisk vil som regel foretak uansett få opplyst markedsverdien via bankoppgaver, eller benytte kurver fra markedsdatatilbydere som f.eks Bloomberg eller Reuters.

Det som uansett er klart er at verdien av en rentebytteavtale er en estimert verdi.

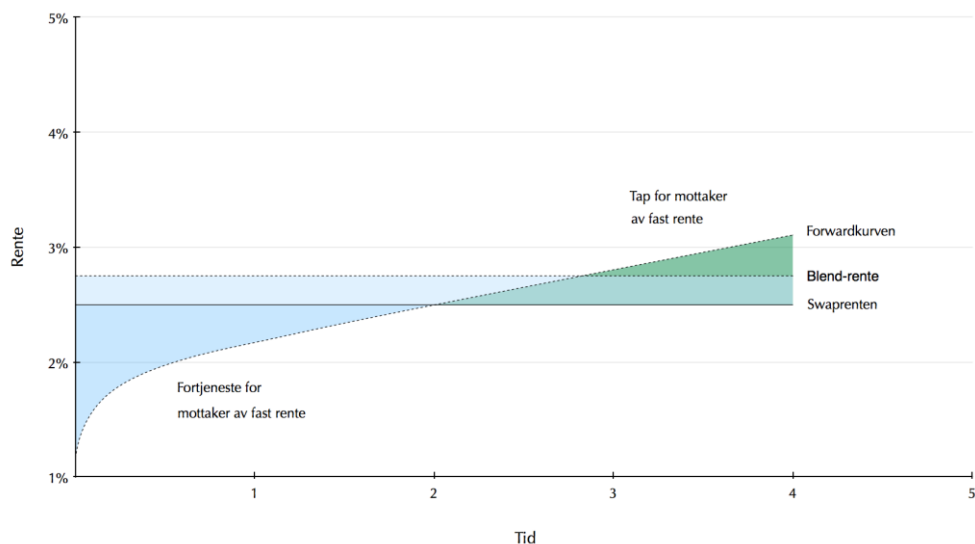
6.2 Blend and extend

Dersom et foretak sitter med en swap med negativ markedsverdi grunnet fall i rentenivået etter inngåelsen, kan situasjonen som vi nå vet utnyttes.

Under en blend-and-extend vil den gamle rentebytteavtalens betingelser endres slik at oppgjøret av den negative verdien innarbeides i de nye avtalebetingelsene via en justert swaprente (swaprenten i den eksisterende avtalen blendes med gjeldende swaprente i markedet). Samtidig forlenges horisonten slik at de periodiske utbetalingene reduseres fra dagens nivå, og sikringen får økt varighet. Ved en balansert reforhandling vil NPV av den gamle avtalen være lik NPV av den nye avtalen på reforhandlingstidspunktet.

Oppgjøret av den opprinnelige avtalen finansieres da av parten som er netto kreditor, og denne finansieringen er strukturert inn i den nye swapens vilkår. Resultatet er at prisen i den modifiserte kontrakten reflekterer formen på rentekurven ved reforhandlingstidspunktet, samtidig som den inneholder finansieringen av oppgjøret (EY, 2017). Swaprenten blir lavere enn renten i den eksisterende avtalen, men høyere enn den som følger av rådende markedsforhold. Den sistnevnte rentedifferansen representerer altså økonomisk sett kompensasjon til mottakeren for den negative markedsverdien ved inngåelsen.

Realiteten i en slik modifisert swap kan da sees som en kombinasjon av et lån og en balansert swap med virkelig verdi lik null. Den kan altså dekomponeres i en gjeldskomponent og en derivatkomponent. Konseptuelt kan det tenkes på som et derivat som inneholder en innebygd forpliktelse (om verdien var negativ) eller en fordring (om verdien var positiv) (EY, 2017).

FIGUR 6.2 Modifisert rentesats – på reforhandlingstidspunktet

Om en swap blir gjenstand for en slik modifikasjon etter to års løpetid, hvorpå horisonten utvides med ytterligere to år, kan situasjonen sees som at det inngås en kontrakt til en markedsmessig swaprente (2,5% ref. figur 6.2), og så plasseres den negative verdien (representert av 0,5% prosentpoeng ref. figur 6.2) oppå den balanserte swapen for å utlede de modifiserte vilkårene.

6.3 Regnskapsmessig behandling

En renteswap vil i utgangspunktet regnskapsføres til virkelig verdi over resultatet under IFRS 9, jf. standardens 4.1.4 og 4.2.1 (a).

Dersom sikringsbokføring benyttes, med den hensikt å reflektere en kontantstrømsikring, vil det under IFRS innebære at verdiendringene fra rentebytteavtalen føres midlertidig mot egenkapital, hvor de kumulative verdiendringene parkeres for å ikke forstyrre resultatmålingen med unødig varians, jf. 6.5.11.

6.3.1 Konsekvens for sikringsforholdet

Det følger av 9.6.5.6 at sikringsforholdet skal avsluttes prospektivt når sikringsforholdet ikke lenger møter de kvalifiserende kriteriene. Dette inkluderer tilfeller hvor sikringsinstrumentet utløper, selges, termineres eller utøves. Bestemmelsen sier videre at et sikringsinstrument kan

erstattes eller *rulles* dersom det er en del av, og konsistent med foretakets dokumenterte mål for risikohåndtering, uten at sikringsforholdet må avsluttes. I tillegg åpnes det for såkalte novasjoner, det vil si et bytte av swapmotpart, i enkelte avgrensede situasjoner. En antitetisk tolkning vil kanskje tilsi at en typisk *blend-and-extend*, som gjerne er mer spontant motivert, og foranlediget av en reduksjon i rentenivået, nødvendigvis fører til avslutning av sikringsforholdet.

Det følger uansett av bransjepraksis at slike restruktureringer resulterer i at inneværende sikringsforhold avsluttes. Den modifiserte avtalen kan designeres på nytt, eller ikke, men karakteristikaene ved scenarioet tilsier ingenting i retning av at fortsatt sikring ikke vil være ønskelig. Om den modifiserte avtalen designeres på nytt vil man sitte med to sikringsforhold; ett som er lukket, men ikke oppgjort, og ett som er nyopprettet.

6.3.2 Dekomponering av avtalen

Økonomien i en *blend and extend* kan tolkes som at den ene avtaleparten innløser den eksisterende avtalen på kreditt fra motparten, og at det deretter inngås en ny avtale. Det som også er klart er at en slik restrukturering kan replikeres økonomisk av en handlingsrekke hvor du 1) inngår et tradisjonelt banklån til en sum som tilsvarer swapens negative markedsverdi, og 2) bruker lånesummen til å innløse eksisterende swap og til slutt 3) inngår en ny swap med gjeldende markedsvilkår (Eurostat, 2008).

Regnskapet skal reflektere økonomiske realiteter, og det er også generelt slik at økonomisk like situasjoner bør gi lik regnskapsmessig behandling, for å unngå at den økonomiske atferden påvirkes av konsekvensene for regnskapet. Dette tilsier at den modifiserte avtalen bør dekomponeres regnskapsmessig i en gjeldskomponent og en derivatkomponent, slik at to separate posisjoner reflekteres i balansen (IMF, 2014, s. 307):

- a. Et amortiserende 'lån' (alternativt en fordring ved positiv verdi) – som er lik verdien av swapen ved inngåelse og som forfaller på samme tidspunkt som den nye renteswapen utløper.
- b. Derivatkomponenten – en renteswap som har virkelig verdi lik null ved inngåelse. En slik balansert swap er ikke gjeld og bør behandles regnskapsmessig som et derivat.

I balansen vil posisjonene i så fall håndteres ved at gjeldsposisjonen reduseres i takt med at den gjøres opp gjennom renteoppgjør, og derivatkomponenten (med en initial verdi lik null) rapporteres på eiendelssiden eller gjeldssiden alt etter hvordan markedet beveger seg i tiden

etter restruktureringen. Dermed vil verdiendringene på derivatkomponenten i etterfølgende perioder reflektere effekten av markedstendenser.

For motparten som er i netto kreditor-posisjon, sett ut i fra den forventede betalingsplanen på reforhandlingstidspunktet, gjelder de samme prinsippene symmetrisk. Den nye swapen utgjør en kombinasjon av et derivat og en eiendel, og begge posisjonene bør reflekteres (Eurostat, 2008).

6.3.3 Behandling av «lånet»

Ettersom avtalen dekomponeres må strømmen av rentebetalinger som oppstår under swapen partisjoneres, og allokteres til de respektive komponentene. Når oppgjøret av den negative verdien er innarbeidet i de nye avtalebetingelsene som en justering av markedsvilkår, vil motstykket være at den delen av betalingsoppgjørene som ikke kan relateres til nevnte markedsvilkår, representerer oppgjøret av den negative verdien.

Denne størrelsen, som er lik differansen mellom faktiske betalinger, og betalingene som ville ha funnet sted under en swap inngått til markedsbetingelser, benyttes til å amortisere gjelden, hvorav en del utgjør reduksjon av hovedstolen og en annen del utgjør rente (og hvor det relative forholdet mellom dem varierer over tid). Størrelsen kan fratrekkes utvekslingen av kontantstrømmer som swapen resulterer i, hvoretter residualen anses å relatere seg til derivatet (Eurostat, 2008). Amortiseringen vil foregå over den nye swapens horisont, da dette er perioden gjelden nedbetales over.

6.3.4 Periodisering av akkumulerte verdiendringer

I stedet for å kansellere en swap, kan man inngå en ny, utlignende avtale som nøytraliserer effekten av den inneværende swapen (Eurostat, 2008). I et slikt tilfelle vil en part som befant seg i tapsposisjon egentlig betale en sum lik den negative verdien over kontraktens resterende horisont. Dermed bør verdien fra en swap som opphører spres over opprinnelig resttid, for å sikre konsistent regnskapsmessig behandling. Hvis ikke vil produsentene kunne bli insentivisert i retning av å kansellere avtaler med positiv verdi, og utligne avtaler som har negativ verdi med nye avtaler. Eller omvendt, avhengig av hva som er ønsket resultat effekt.

Dersom det var valgbart å resultatføre verdien av renteswapen direkte i det sikringen opphører, ville det muliggjort å skifte inntekter og kostnader mellom perioder ved hjelp av konstruerte opplegg. Om to speilvendte renteswaper inngås simultant vil man sitte med netto

null risikoeksponering og kontantstrøm (Eurostat, 2008). Etter inngåelsen vil man etter hvert inneha en eiendel, og en forpliktelse. I et slikt scenario kan avtalen i eiendelsposisjon reforhandles eller kanselleres, med full resultateffekt. Den nyinntrufne eksponeringen kan nøytraliseres igjen ved å inngå en ny, utlignende avtale til lave transaksjonskostnader. Resultatet blir at en gevinst rapporteres på tidspunkt t , før den reverseres igjen over tid via rentekost som treffer resultatet fra t_{+1} og utover, over den nye avtalens horisont. Fullt oppgjør ved regnskapsmessig opphør åpner i så fall muligheten for manipulasjon.

Spredning over det opprinnelige sikringinstrumentets restlevetid er derfor en foretrekkbar løsning. IFRS legger da også opp til denne fremgangsmåten ved sikringsbokføring, under forutsetning av at de sikrede transaksjonene fremdeles forventes å inntreffe. Det følger av 9.6.5.12 at hvis de sikrede rentetransaksjonene fremdeles forventes å inntreffe som tiltenkt, skal resultatføringen av de akkumulerte verdiendringene fortsatt utsettes og sammenstilles med de sikrede rentetransaksjonene, selv om sikringen opphører.

Sikringsreserven lagret under egenkapital vil da fryses (stopper å akkumulere verdiendringer) på modifikasjonstidspunktet, og reklassifiseres til resultatet over perioden de sikrede rentetransaksjonene forventes å påvirke resultatet, dvs. normalt over den opprinnelige avtalens resttid. Det finnes flere ulike tilnærminger til dette, og her vil det sees på to av dem; lineær fordeling og den såkalte swaplet-metoden.

Hvis avtalens negative verdi på reforhandlingstidspunktet lyder på eksempelvis 10 MCU, og resterende levetid egentlig var 5 år, vil en lineær fordeling tilsi dispensering til resultatet med 2 MCU årlig over de 5 årene. Dette gjøres periodisk med føringen:

Kredit Sikringsreserve (EK) 2 MCU

Debet Rentekostnad (Resultat) 2 MCU

Lineær fordeling kan muligens ha sin støtte i kost-/nytteperspektivet, men en mer teoretisk riktig fremgangsmåte vil kanskje være swaplet-metoden, som resulterer i at periodiseringsmønsteret reflekterer prisforholdene som forelå på selve tidspunktet avtalen ble reforhandlet, og sikringsreserven ble fryst (Candelario & Loritz, s. 47, 2014). En swaplet

refererer til de ulike betalingsoppgjørene som følger av rentebytteavtalen, og nåverdien av disse oppgjørene i sum vil til enhver tid være ekvivalent med avtalens verdi.

Metoden innebærer altså at sikringsreserven periodiseres ut i fra hva forwardkurven på reforhandlingstidspunktet tilsier av fremtidige oppgjør. Fordelingen kan ut i fra denne tilnærmingen eksempelvis heller se slik ut:

Periode	Swaplet	Beløp
1	$PV_0(\text{Swaplet}_1)$	2 900 000
2	$PV_0(\text{Swaplet}_2)$	2 400 000
3	$PV_0(\text{Swaplet}_3)$	1 900 000
4	$PV_0(\text{Swaplet}_4)$	1 600 000
5	$PV_0(\text{Swaplet}_5)$	1 200 000
	Sum	10 MCU

TABELL 6.1 Swapletbasert fordeling

6.3.5 GRS

Under GRS vil en rentebytteavtale behandles som et finansielt omløpsmiddel dersom sikringsbokføring ikke anvendes. Det tilsier i utgangspunktet måling til laveste/høyeste verdis prinsipp i henhold til rskl. §5-2 og §5-13, med et forbehold om at en kanskje finner eksempler på at heller §5-8 burde være utgangspunktet for måling (dvs. virkelig verdi).

Ved sikringsbokføring (kontantstrømsikring) kan man i GRS enten velge samme metode som angitt av IFRS, eller man kan benytte det såkalte «off-balance»-alternativet, som tilsier at man unnlater å bokføre verdiendringer på sikringsinstrumentet i det hele tatt, jf. NRS 18 punkt A11. Transaksjonsprinsippet sier at transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi på transaksjonstidspunktet. For et derivat sammenfaller overgangen av risiko og kontroll i tid, ettersom det er avtalen i seg selv som er eiendelen (Aastvedt, 2013). Dermed er selve avtaleinngåelsen transaksjonen, men virkelig verdi når denne inntreffer er lik null så fremt derivatet er balansert. Når senere verdiendringer ikke skal regnskapsføres, vil denne løsningen gjerne resultere i at sikringsinstrumentet aldri innregnes i balansen.

Som under IFRS følger det av NRS 18 punkt A16 at sikringsforholdet opphører når forutsetningene for sikringen bortfaller. Dette inkluderer tilfeller hvor sikringsinstrumentet

forfaller, selges, utløper eller opphører på annen måte. Dermed opphører det eksisterende sikringsforholdet, og et nytt etableres. Akkumulerte verdiendringer behandles som under IFRS, da A16 sier at hvis de sikrede rentetransaksjonene fremdeles forventes å inntreffe som tiltenkt, skal resultatføringen av dem fortsatt utsettes og sammenstilles med de sikrede rentetransaksjonene, selv om sikringen opphører.

Innregning når avtalen er off-balance

En regnskapsmessig konsekvens av en slik modifikasjon som er unik for GRS avstedkommer dersom man befinner seg under «off-balance»-alternativet. Når det er gjort endringer i en kontrakt som innebærer at betalingsplanen forandrer seg, tilsier dette at det har skjedd en transaksjon, siden den gamle avtalen med sine vilkår utskiftes med en ny avtale som har nye vilkår, og det inntreffer en vridning i kredittrisikoen. Selv om ikke *verdiendringer* skal regnskapsføres, skal fremdeles transaksjoner regnskapsføres til virkelig verdi på transaksjonstidspunktet. En distinksjon her er at avtalen, i motsetning til det som var tilfellet ved initial inngåelse, på dette tidspunktet innehar en verdi som ikke er lik null når transaksjonen inntreffer, og den må følgelig innregnes i balansen (PwC, 2017). Dette gjøres i utgangspunktet med føringen:

Debet Sikringsreserve (EK)

Kredit Derivatforpliktelse (Gjeld)

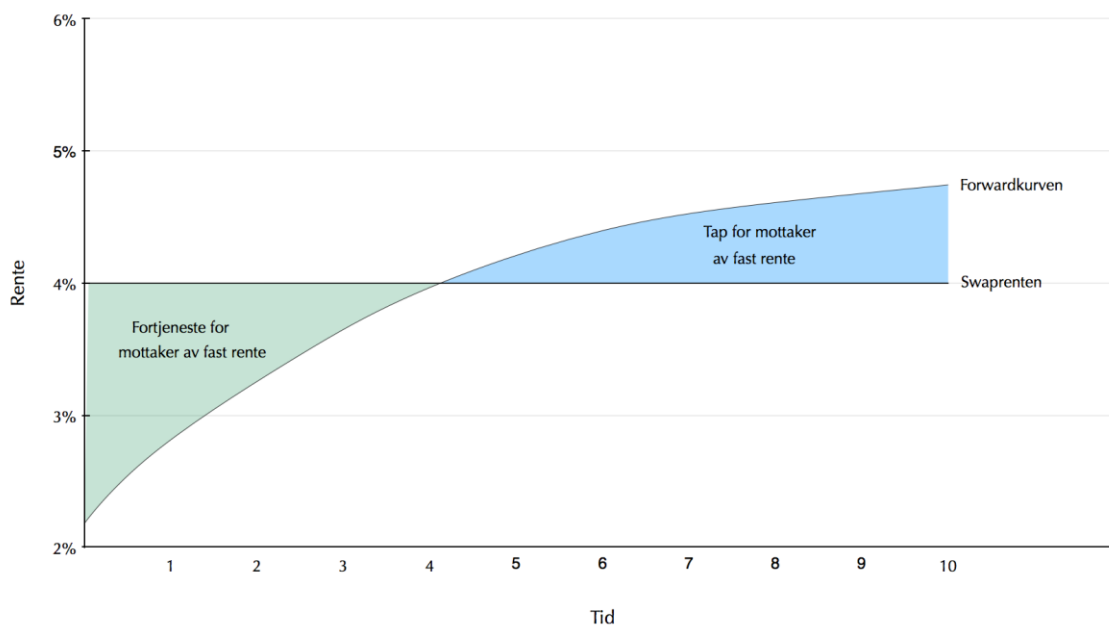
Det har vært diskutert om ikke sikringsreserven like gjerne kan innregnes på eiendelssiden i balansen. Dette har blant annet vært innspilt under høringer o.l. tidligere. Enn så lenge ser det ut til å følge av standardene under IFRS og GRS at verdiendringene skal føres mot egenkapital (for kontantstrømsikring).

Etterfølgende verdiendringer fra den modifiserte kontrakten skal fremdeles ikke regnskapsføres når man er under off-balance alternativet.

6.4 Talleksempel – *Blend and extend* på flytende-til-fast swap

Eksempelet er basert på eksempler fra PwC (2017) og fra *Accounting for derivatives* (2015). Et foretak låner 100 MCU den 31. Des. 2018 gjennom utstedelse av et obligasjonslån med 15 års løpetid, hvor foretaket betaler *IBOR 12M² + 1,5% på hovedstolen. For å sikre seg mot variasjon i rentebetalingene inngås det parallelt en flytende-til-fast rentebytteavtale, hvor det betales 4% fast rente, og mottas *IBOR 12M. Rentebytteavtalen har 10 års løpetid.

6.4.1 «Inception»

FIGUR 6.3 Swaprenten settes på kurven der avtalen får en verdi lik null ved inngåelse

Den flytende renten for swapen fikses i begynnelsen av hver (12 måneders) renteperiode, og så gjennomføres betalingsoppgjøret i det perioden avsluttes. Det samme gjelder obligasjonen. Deretter resettes satsen, og en ny renteperiode starter å løpe. Dermed stiller situasjonen seg slik at foretaket vil betale en fast årlig rente på netto 5,5% gjennom den sikrede perioden, dvs. 10 år fremover.

² Interbank offered rate – her er det ikke nøyte hvilken det er, men vi antar 12M for enkelhets skyld.

Scenarioet tar utgangspunkt i et foretak som under enten IFRS eller GRS fører verdiendringer midlertidig mot egenkapital. Det gjøres flere forenklinger i eksemplet. Blant annet droppes dagskonvensjoner på rentene og vurdering av sikringseffektivitet oversees. Blend-renten er utledet som den renten som gir null endring av NPV på reforhandlingstidspunktet.

Diskonteringsrentene antas riktige for illustrasjonsformål, og det sees bort fra kredittrisiko og andre såkalte verdsettelsesjusteringer o.l.

Selve posteringene kan illustreres med utgangspunkt i et hypotetisk tallmateriale hvor en rentenedgang antas:

Dato	Periodens fiksede rente (<i>IBOR</i> <i>12m</i>)	Kupongbetaling obligasjon (<i>IBOR 12m</i> + <i>1,50%</i>)	A) Flytende ben (<i>IBOR</i> <i>12m</i>)	B) Fast ben (<i>4%</i>)	Oppgjør swap (<i>A-B</i>)	Virkelig verdi sikringsinstrument	Periodens endring	Kumulativ endring
31. Des. 2019	2,21%	3 710 000	2 210 000	4 000 000	(1 790 000)	87 950	87 950	87 950
31. Des. 2020	2,45%	3 950 000	2 450 000	4 000 000	(1 550 000)	(354 409)	(442 359)	(354 409)
31. Des. 2021	2,72%	4 220 000	2 720 000	4 000 000	(1 280 000)	(2 177 809)	(1 823 400)	(2 177 809)
31. Des. 2022	2,33%	3 830 000	2 330 000	4 000 000	(1 670 000)	(5 420 809)	(3 243 000)	(5 420 809)
31. Des. 2023	1,87%	3 370 000	1 870 000	4 000 000	(2 130 000)	(9 601 459)	(4 180 650)	(9 601 459)

TABELL 6.2 Faktiske kupongbetalinger, swapoppgjør og verdiendringer (for illustrasjonsformål) - periode 1-5 (Ramirez, 2015)

Posteringene blir som følgende:

Hendelse	Tidspunkt	Konto	Debet	Kredit
	31. Des. 2018			
Inngåelse av rentebytteavtale (<i>regnskapsføres ikke</i> <i>ettersom $VV = 0$</i>)				

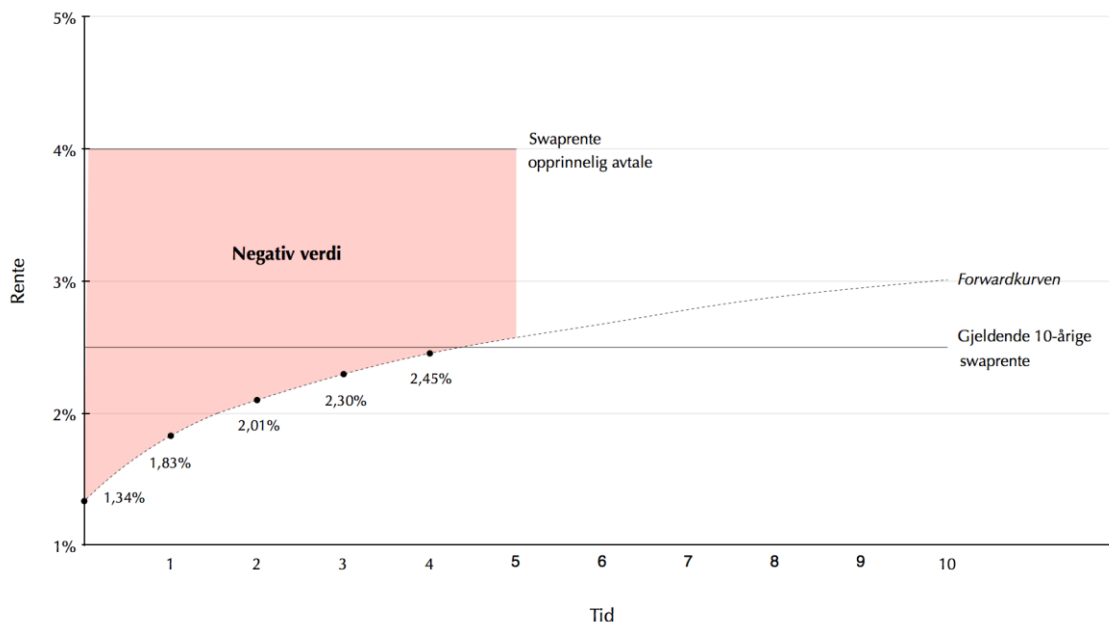
Utstedelse av obligasjon		Kontanter (Eiendel)	100 000 000	
		Obligasjonsgjeld (Forpliktelse)		100 000 000
	31. Des. 2019			
Kupongbetaling obligasjon		Rentekostnad (Resultat)	3 710 000	
		Kontanter (Eiendel)		3 710 000
Verdiendring rentebytteavtale		Derivatkontrakt (Eiendel)	87 950	
		Sikringsreserve (EK)		87 950
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		Rentekostnad (Resultat)	1 790 000	
		Kontanter (Eiendel)		1 790 000
	31. Des. 2020			
Kupongbetaling obligasjon		Rentekostnad (Resultat)	3 950 000	
		Kontanter (Eiendel)		3 950 000
Verdiendring rentebytteavtale		Derivatforpliktelse (Forpliktelse)		442 359
		Sikringsreserve (EK)	442 359	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		Kontanter (Eiendel)	1 550 000	
		Renteinntekt (Resultat)		1 550 000
	31. Des. 2021			
Kupongbetaling obligasjon		Rentekostnad (Resultat)	4 220 000	
		Kontanter (Eiendel)		4 220 000
Verdiendring rentebytteavtale		Derivatforpliktelse (Forpliktelse)		1 823 400
		Sikringsreserve (EK)	1 823 400	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		Rentekostnad (Resultat)	1 280 000	
		Kontanter (Eiendel)		1 280 000
	31. Des. 2022			
Kupongbetaling obligasjon		Rentekostnad (Resultat)	3 830 000	
		Kontanter (Eiendel)		3 830 000
Verdiendring rentebytteavtale		Derivatforpliktelse (Forpliktelse)		3 243 000
		Sikringsreserve (EK)	3 243 000	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		Rentekostnad (Resultat)	1 670 000	
		Kontanter (Eiendel)		1 670 000
	31. Des. 2023			
Kupongbetaling obligasjon		Rentekostnad (Resultat)	3 370 000	

		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 370 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatforpliktelse (Forpliktelse)</i>		4 180 650
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>	4 180 650	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	2 130 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		2 130 000

TABELL 6.3 Posterings - periode 1-5

6.4.2 Blend-and-extend

Etter fem års løpetid har rentekurven skiftet form og posisjon, og swapen har en negativ verdi. På dette tidspunktet ønsker foretaket å utføre en blend-and-extend for å redusere de periodiske utbetalingene over kontraktens resttid, samtidig som sikringsperioden forlenges med fem år slik at den matcher sikringobjektets resttid (dvs. 10 år, ettersom det nå har løpt i 5 år).

FIGUR 6.4 Situasjonen på reforhandlings tidspunktet (for mottaker av flytende rente)

Forwardrentene på de resterende tidspunktene for rentefiksjing er vist langs kurven. Ut i fra disse, og diskonteringsfaktorene, er avtalens negative verdi beregnet til å være 9 601 459 CU:

Periode	Fastrente- betaling	Forwardrente ved tidspunkt for fiksing	Flytende rente- betaling	Swaplet	Diskonteringsfaktor	PV ₀ (swaplet _t)
1	4 000 000	1,34%	1 340 000	(2 660 000)	0.9868	(2 624 888)
2	4 000 000	1,83%	1 830 000	(2 170 000)	0.9690	(2 102 730)
3	4 000 000	2,01%	2 010 000	(1 990 000)	0.9499	(1 890 301)
4	4 000 000	2,30%	2 300 000	(1 700 000)	0.9286	(1 578 620)
5	4 000 000	2,45%	2 450 000	(1 550 000)	0.9064	(1 404 920)
Sum						(9 601 459)

TABELL 6.4 Beregninger ut i fra forwardinformasjonen

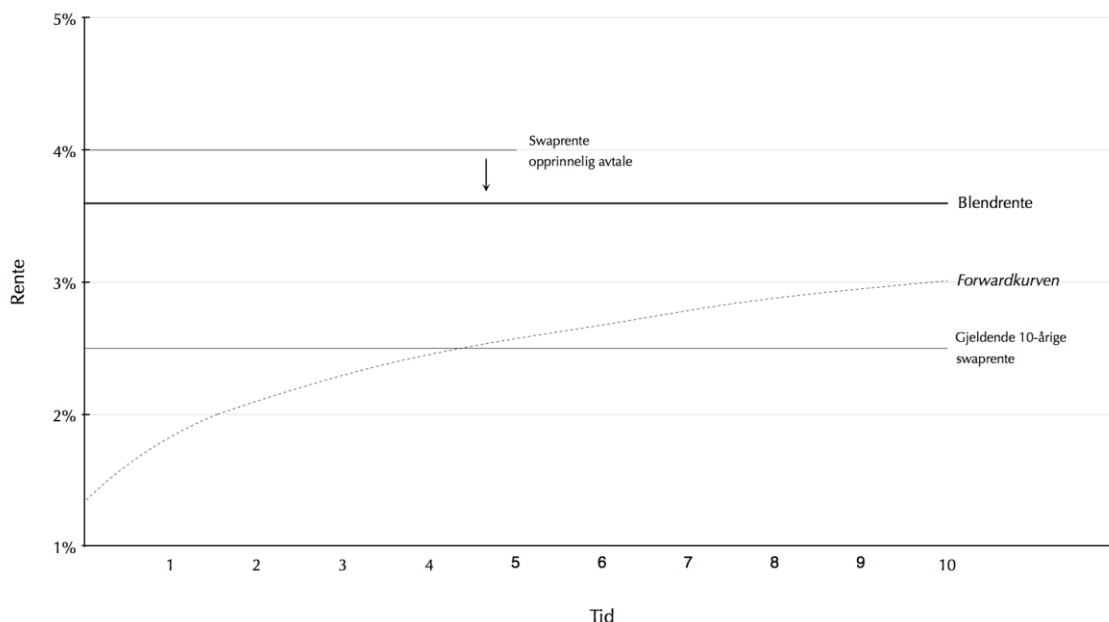
Den teoretiske blend-renten er beregnet ved å ta utgangspunkt i den markedsmessige tiårige swaprenten, og så justere den for den negative verdien (PwC, 2017). Den gjeldende 10-årige swaprenten på reforhandlingstidspunktet er 2,5%. Terminbeløpet som tilbakebetaler et annuitetslån på 9 601 459 over 10 år til 2,5% rente er lik ~1 097 051 CU. Beløpet kan beregnes i Excel med $PMT(0,025;10;9601459)$, eller alternativt med annuitetsformelen.

Dermed blir *blended rate*:

$$((2,5\% * 100\,000\,000) + 1\,097\,051)/100\,000\,000 = 3,597051\%$$

Den negative verdien innpasses altså i avtalen ved at omtrent 1,1 prosentpoeng påplusses den renten som følger av rådende markedsforhold.

FIGUR 6.5 Den nye renten fastsettes til ~3,6%

Grunnet modifikasjonen blir som sagt det eksisterende sikringsforholdet avsluttet prospektivt (dvs. kontoen fryses (slutter å akkumulere verdiendringer), men oppgjøret av verdien utsettes). Sikringsreserven skal sammenstilles med de initialt sikrede rentetransaksjonene, altså fordeles over den opprinnelige kontraktens restlevetid. Den modifiserte kontrakten, som dekomponeres i en gjeldsdel og en derivatdel, designeres om igjen i et nytt sikringsforhold. Gjeldskomponenten amortiseres over den nye horisonten, mens derivatkomponenten trackes på klassisk måte.

En lineær fordeling av sikringsreserven ville medført en årlig fordeling på $9\,601\,459 / 5$ sikrede perioder = 1 920 291,8. Alternativt kan den fordeles etter swapletmetoden (som brukes her). Amortiseringsplanen kan på dette tidspunktet settes opp i sin helhet (PwC, 2017).

Periode	Lineær fordeling	Swaplet-metoden
1	1 920 291,8	2 624 888
2	1 920 291,8	2 102 730
3	1 920 291,8	1 890 301
4	1 920 291,8	1 578 620
5	1 920 291,8	1 404 920
Sum	9 601 459	9 601 459

TABELL 6.5 Fordelingsmulighetene

År	IB Derivatforpliktelse	UB Derivatforpliktelse	Årlig annuitet	Rente (2,5%)	Avdrag
2024	9 601 459	8 744 445	1 097 051	240 036	857 014
2025	8 744 445	7 866 005	1 097 051	218 611	878 440
2026	7 866 005	6 965 604	1 097 051	196 650	900 401
2027	6 965 604	6 042 694	1 097 051	174 140	922 911
2028	6 042 694	5 096 710	1 097 051	151 067	945 983
2029	5 096 710	4 127 077	1 097 051	127 418	969 633
2030	4 127 077	3 133 203	1 097 051	103 177	993 8734
2031	3 133 203	2 114 482	1 097 051	78 330	1 018 7201
2032	2 114 482	1 070 293	1 097 051	52 862	1 044 189
2033	1 070 293	0	1 097 051	26 757	1 070 293
<i>Sum</i>					9 601 459

TABELL 6.6 Amortiseringsplan for gjeldskomponenten (PwC, 2017)

Igjen kan periodens posterings illustreres, med utgangspunkt i et hypotetisk tallmateriale:

Dato	Periodens fiksede rente (<i>IBOR</i> <i>12m</i>)	Kupongbetaling obligasjon (<i>IBOR 12m</i> + <i>1,50%</i>)	A) Flytende ben (<i>IBOR</i> <i>12mnd</i>)	B) Fast ben (<i>2,5%</i>)	Oppgjør swap (A-B)	Virkelig verdi sikringsinstrument	Periodens endring	Kumulativ endring
31. Des. 2024	1,34%	2 840 000	1 340 000	2 500 000	(1 160 000)	1 524 000	1 524 000	1 524 000
31. Des. 2025	1,59%	3 090 000	1 590 000	2 500 000	(910 000)	1 840 000	316 000	1 840 000
31. Des. 2026	1,90%	3 400 000	1 900 000	2 500 000	(600 000)	1 962 000	122 000	1 962 000
31. Des. 2027	2,25%	3 750 000	2 250 000	2 500 000	(250 000)	1 968 000	6 000	1 968 000
31. Des. 2028	2,03%	3 530 000	2 030 000	2 500 000	(470 000)	1 880 000	(88 000)	1 880 000

TABELL 6.7 Faktiske kupongbetalinger, swapoppgjør og verdiendringer (for illustrasjonsformål) - periode 5-10 (Ramirez, 2015)

Scenarioet gir følgende posterings over periode 5-10:

Blend-and-extend gjennomføres – ny swaprente på ~3,6%				
	31. Des. 2024			
Periodisering av sikringsreserve 1/5		Sikringsreserve opprinnelig swap (EK)		2 624 888
		Reklassifisering av sikringsreserve (Resultat)	2 624 888	
Amortisering av gjeldskomponent 1/10		Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)	857 014	
		Rentekostnad (Resultat)	240 036	
Kupongbetaling obligasjon		Rentekostnad (Resultat)	2 840 000	
		Kontanter (Eiendel)		2 840 000
Verdiendring rentebytteavtale		Derivatkontrakt (Eiendel)	1 524 000	
		Sikringsreserve (EK)		1 524 000
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		Rentekostnad (Resultat)	1 160 000	
		Kontanter (Eiendel)		2 257 051
	31. Des. 2025			
Periodisering av sikringsreserve 2/5		Sikringsreserve opprinnelig swap (EK)		2 102 730
		Reklassifisering av sikringsreserve (Resultat)	2 102 730	
Amortisering av gjeldskomponent 2/10		Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)	878 440	
		Rentekostnad (Resultat)	218 611	
Kupongbetaling obligasjon		Rentekostnad (Resultat)	3 090 000	
		Kontanter (Eiendel)		3 090 000
Verdiendring rentebytteavtale		Derivatkontrakt (Eiendel)	316 000	
		Sikringsreserve (EK)		316 000
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		Rentekostnad (Resultat)	910 000	
		Kontanter (Eiendel)		2 007 051
	31. Des. 2026			
Periodisering av sikringsreserve 3/5		Sikringsreserve opprinnelig swap (EK)		1 890 301
		Reklassifisering av sikringsreserve (Resultat)	1 890 301	
Amortisering av gjeldskomponent 3/10		Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)	900 401	
		Rentekostnad (Resultat)	196 650	

Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	3 400 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 400 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>	122 000	
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>		122 000
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	600 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		1 697 051
	31. Des. 2027			
Periodisering av sikringsreserve 4/5		<i>Sikringsreserve opprinnelig swap (EK)</i>		1 578 620
		<i>Reklassifisering av sikringsreserve (Resultat)</i>	1 578 620	
Amortisering av gjeldskomponent 4/10		<i>Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)</i>	922 911	
		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	174 140	
Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	3 750 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 750 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>	6 000	
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>		6 000
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	250 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		1 347 051
	31. Des. 2028			
Periodisering av sikringsreserve 5/5		<i>Sikringsreserve opprinnelig swap (EK)</i>		1 404 920
		<i>Reklassifisering av sikringsreserve (Resultat)</i>	1 404 920	
Amortisering av gjeldskomponent 5/10		<i>Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)</i>	945 983	
		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	151 067	
Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	3 530 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 530 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>		88 000
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>	88 000	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	470 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		1 567 051

TABELL 6.8 Posteringer - periode 5-10

6.4.3 Resterende horisont

Sikringsreserven, som ble fryst på modifikasjonstidspunktet, er nå ferdig utparsellert samtidig som det gjenstår fem år av obligasjonslånet og swapen. Nye detaljer om faktisk forløp:

Dato	Periodens fiksede rente (<i>IBOR 12m</i>)	Kupongbetaling obligasjon (<i>IBOR 12m + 1,50%</i>)	A) Floating leg (<i>IBOR 12mnd</i>)	B) Fixed leg (<i>2,5%</i>)	Oppgjør rentebytteavtale (A-B)	Virkelig verdi sikringsinstrument	Periodens endring	Kumulativ endring
31. Des. 2029	2,11%	3 610 000	2 110 000	2 500 000	(390 000)	1 502 000	(378 000)	1 502 000
31. Des. 2030	2,46%	3 960 000	2 460 000	2 500 000	(40 000)	1 338 000	(164 000)	1 338 000
31. Des. 2031	2,73%	4 230 000	2 730 000	2 500 000	230 000	536 000	(802 000)	536 000
31. Des. 2032	1,89%	3 390 000	1 890 000	2 500 000	(610 000)	219 000	(317 000)	219 000
31. Des. 2033	1,60%	3 100 000	1 600 000	2 500 000	(900 000)	0	(219 000)	0

TABELL 6.9 Faktiske kupongbetalinger, swapoppgjør og verdiendringer (for illustrasjonsformål) - periode 10-15 (Ramirez, 2015)

Resterende posteringer:

	<i>31. Des. 2029</i>			
Amortisering av gjeldskomponent 6/10		<i>Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)</i>	969 633	
		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	127 418	
Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	3 610 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 610 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>		378 000
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>	378 000	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	390 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		390 000
	<i>31. Des. 2030</i>			

Amortisering av gjeldskomponent 7/10		<i>Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)</i>	993 874	
		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	103 177	
Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	3 960 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 960 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>		164 000
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>	164 000	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	40 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		40 000
	31. Des. 2031			
Amortisering av gjeldskomponent 8/10		<i>Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)</i>	1 018 721	
		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	78 330	
Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	4 230 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		4 230 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>		802 000
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>	802 000	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Renteinntekt (Resultat)</i>		230 000
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>	230 000	
	31. Des. 2032			
Amortisering av gjeldskomponent 9/10		<i>Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)</i>	1 044 189	
		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	52 862	
Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	3 390 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 390 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>		317 000
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>	317 000	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	610 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		610 000
	31. Des. 2033			
Amortisering av gjeldskomponent 10/10		<i>Derivatforpliktelse opprinnelig swap (Forpliktelse)</i>	1 070 293	
		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	26 757	
Kupongbetaling obligasjon		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	3 100 000	

		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		3 100 000
Verdiendring rentebytteavtale		<i>Derivatkontrakt (Eiendel)</i>		219 000
		<i>Sikringsreserve (EK)</i>	219 000	
Betalingsoppgjør rentebytteavtale		<i>Rentekostnad (Resultat)</i>	900 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		900 000
Oppgjør hovedstol		<i>Obligasjonsgjeld (Forpliktelse)</i>	100 000 000	
		<i>Kontanter (Eiendel)</i>		100 000 000

TABELL 6.10 Posterings - periode 10-15

7 Fastrentelån

I denne delen vil det gjennomgås en modifikasjon av et lån målt til amortisert kost.

Restrukturering av lån inntreffer typisk ved betalingsvansker hos lånetaker. Vi vil her kun se på regulering under IFRS. Spørreundersøkelsen med resultat og kommentar hører også inn under dette kapittelet.

7.1 Modifikasjoner som medfører fraregning

Etter IFRS 9 3.3.2 skal en *substansiell* modifikasjon av en finansiell forpliktelse regnskapsføres som om den opprinnelige forpliktelsen opphører, og en ny forpliktelse opprettes. Videre følger det av 3.3.3 at i en slik situasjon skal differansen mellom balanseført verdi av den opphørte forpliktelsen og *vederlaget som ytes* (representeres av markedsverdien til den nye forpliktelsen) resultatføres. Det innebærer at det avstedkommer en ny måling til virkelig verdi, og at en ny effektiv rentesats må beregnes på den nye forpliktelsen. Alle transaksjonskostnader inntas i resultatoppgjøret.

Veiledningspunktet B3.3.6 angir en kvantitativ avgrensning for når en modifikasjon skal anses som substansiell. Hvis nåverdien av kontantstrømmen som følger av de nye avtalevilkårene, neddiskontert med den opprinnelig effektive renten, er *minst* 10% forskjellig fra nåverdien av kontantstrømmen som følger av den opprinnelige avtalens vilkår, så skal fraregning gjennomføres. I denne sammenstillingen inntas netto transaksjonskostnader i den reviderte kontantstrømmen, men et b-moment som er viktig å være oppmerksom på her er at kun transaksjonskostnader som påløper mellom avtalepartene inkluderes.

Transaksjonskostnader som oppstår mellom låntaker og tredjeparter inkluderes ikke.

Det kan se ut til at standarden også legger opp til en kvalitativ vurdering av konseptet *substansiell modifikasjon*, samtidig som 10%-testen inngår som en operasjonalisering av nevnte konsept. Dette fremstår uansett noe utydelig, og hva som anses som en substansiell modifikasjon vil være gjenstand for betydelig tolkningsrom (blant annet hvilke faktorer som inntas i denne vurderingen, og hvordan de vektlegges). Mulige eksempler på slike faktorer kan være endringer i låneklausuler, valuta og pant e.l.

Fraregning av finansielle eiendeler er regulert av IFRS 9 3.2.*. 3.2.3 forteller at en finansiell eiendel skal fraregnes når, og bare når:

(a) de kontraktmessige rettighetene til kontantstrømmene fra den finansielle eiendelen utløper, *eller*

(b) den finansielle eiendelen *overføres* ihht. 3.2.4 og 3.2.5, og overføringen tilfredsstillende fraregningskriteriene i 3.2.6.

Når en modifikasjon resulterer i fraregning av finansielle eiendeler fremkommer altså ikke eksplisitt av standarden. Fraregning av finansielle eiendeler ved modifikasjoner var oppe til behandling i fortolkningsorganet til IFRS i 2012, i forbindelse med restrukturering av greske statsobligasjoner (IAS Plus, 2012). Selv om diskusjonen tok utgangspunkt i denne konteksten, og ikke nødvendigvis kan generaliseres, vil det likevel være relevant å skimte mot denne behandlingen i fraværet av bedre kilder. Diskusjonen tok utgangspunkt i IAS 39, men reglene for fraregning av finansielle eiendeler er videreført uforandret i IFRS 9. Gjennom behandlingen ble det identifisert to ulike tilnærminger som gjengis i korte trekk i fortsettelsen.

3.2.4 sier blant annet at den finansielle eiendelen overføres dersom de kontraktmessige rettighetene til å motta kontantstrømmene fra den finansielle eiendelen overføres. Standarden angir ingen definisjon av *overføring*, men ifølge fortolkningsorganet vil selve overføringen ved en modifikasjon påløpe mellom en utsteder og en holder av et instrument, mens 3.2.3 (b) er ment adressert til overføringer hvor en tredjepart er involvert. Dermed er det 3.2.3 (a) som utgjør det relevante kriteriet for vurdering av fraregning.

En modifikasjon av vilkårene til en finansiell eiendel *kan* resultere i at retten til kontantstrømmene utløper, og dermed fraregning etter (a), men dette vil ikke nødvendigvis være tilfellet. Derfor må det vurderes om vilkårsendringen representerer et utløp av rettighetene til kontantstrømmene fra det opprinnelige instrumentet for å avgjøre kvalifikasjon til fraregning etter 3.2.3 (a).

En alternativ angrepsvinkel går via IAS 8, som kommer til anvendelse i det man støter på tomrom i en standard. IAS 8.11 forteller at den primære informasjonskilden i det man søker å utlede et regnskapsprinsipielt valg er krav som fremkommer i standardene under lignende og relaterte problemstillinger. I så måte kan en analogisering av reglene tilknyttet finansielle forpliktelser være aktuelt, det vil si en vurdering av om endringen av vilkårene utgjør en

substansiell endring. Fortolkningsorganet påpekte at grunnet omrisset av nedskrivningsregler for finansielle eiendeler, kan det være problematisk å analogisere på kryss og tvers, men de nevnte samtidig at selve forestillingen om en substansiell endring av vilkår er passende og overførbar.

Dette omfatter dermed den såkalte 10% -testen, og eventuelt også en mer helhetlig vurdering hvor også kvalitative faktorer inngår. Standarden er som nevnt ikke klokkeklar på området.

Behandlingen i fortolkningsorganet ender på at både en analyse av 3.2.3 (a) og en analog tolkning av 3.3.2 vil være aktuelle fremgangsmåter for å vurdere om en modifikasjon av en finansiell eiendel bør resultere i fraregning. I dette særskilte tilfellet, greske statsobligasjoner, gikk begge vurderingene i retning av fraregning. Mer usikkert er hvordan behandlingen blir i et tilfelle hvor de to tilnærmingene kolliderer, dvs. om modifikasjonen ikke medfører et utløp av rettighetene til kontantstrømmene, men den fremdeles kan sies å innebære en substansiell endring av vilkårene i kontrakten. Dette ble det ikke tatt stilling til.

7.2 Modifikasjoner som ikke medfører fraregning

5.4.3 angir kravene til modifikasjoner på finansielle eiendeler som ikke resulterer i fraregning. I slike tilfeller skal produsenten beregne eiendelens brutto balanseførte verdi på nytt, basert på de reviderte kontantstrømestimatene, og resultatføre et modifikasjonsoppgjør.

Modifikasjonsgevinst/-tap defineres i appendiksen som *størrelsen du må justere eiendelens balanseførte verdi med for å reflektere den modifiserte kontraktens forventede kontantstrøm*. Den reviderte kontantstrømmen neddiskonteres med den opprinnelige effektive renten for å tallfeste den nødvendige justeringen.

Ved estimering av den forventede kontantstrømmen skal alle kontraktsvilkår hensyntas, inkludert for eksempel opsjoner. Alle transaksjonskostnader som oppstår i forbindelse med modifikasjonen innregnes mot den modifiserte eiendelens brutto balanseførte verdi og amortiseres over ny restlevetid.

For modifikasjoner av finansielle forpliktelser som ikke resulterer i fraregning, følger det av B3.3.6 at alle transaksjonskostnader skal innregnes mot forpliktelsens balanseførte verdi og amortiseres over ny restlevetid. Hvordan det reviderte kontantstrømestimatet skulle

reflekteres har vært gjenstand for to ulike syn før spørsmålet nylig ble avklart av fortolkningsorganet ila. 2017. En del av diskusjonen følger i fortsettelsen (IFRS, 2017).

Det ene synspunktet var at det skulle tas et resultatoppgjør i det kontrakten endres. I så tilfelle beregnes forpliktelsens balanseførte verdi på nytt ved å neddiskontere de reviderte kontantstrømestimatene, alle endringer i vilkår hensyntatt, med den opprinnelige effektive rentesatsen. Differansen innregnes så mot forpliktelsens balanseførte verdi mot en resultatpost på modifikasjonstidspunktet.

Etter det alternative synspunktet skulle det ikke resultatføres noe oppgjør på modifikasjonstidspunktet. I stedet beregnes en ny effektiv rentesats ihht. det reviderte kontantstrømestimatet. Dermed amortiseres differansen over den modifiserte forpliktelsens resttid, ved at effekten av forandringer i kontantstrømplanen reflekteres over resttiden gjennom anvendelsen av den oppdaterte effektive rentesatsen.

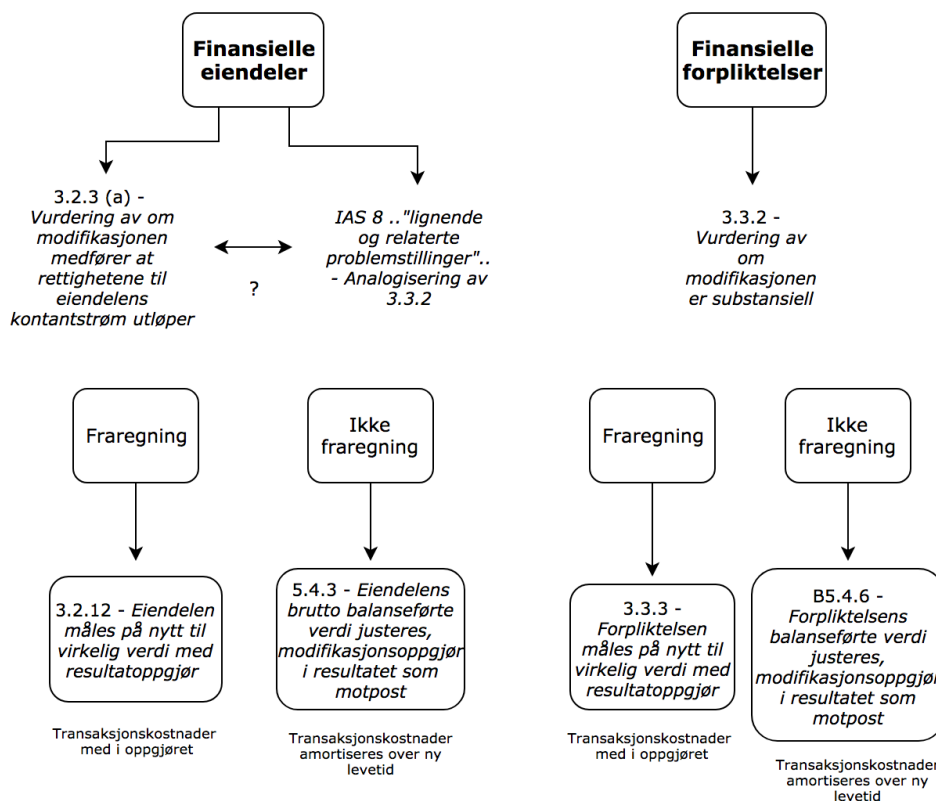
Dette synet medfører at forpliktelsens balanseførte verdi ikke justeres slik at den reflekterer den reviderte kontantstrømmen. En av konsekvensene blir dermed at forpliktelsen får en lavere balanseført verdi gjennom resttiden enn den ellers ville hatt. Balansen gjenspeiler følgelig ikke at forpliktelsen er modifisert. Man kan si at dette er mindre konsistent med et balanseorientert språk. En annen virkning blir at den oppdaterte effektive renten resulterer i at en høyere periodisert rentekostnad allokeres til periodene. Fordeling vil kanskje kunne sies å reflektere den økonomiske realiteten i en endret rentesats bedre enn et umiddelbart oppgjør, ettersom satsen representerer forventninger knyttet til en periode, snarere enn et enkelt tidspunkt (IFRS, 2017).

Analogisering av 5.4.3 tilsier også et oppgjør. Definisjonen av amortisert kost i Appendiks A er felles for både eiendeler og forpliktelser, noe som kan tolkes dithen at de samme prinsippene ligger til grunn for regnskapsføring av modifikasjoner på eiendeler og forpliktelser målt til amortisert kost, og at en symmetrisk behandling derfor er passende.

Hele uklarheten har sitt utspring i B5.4.6, som kommer til anvendelse når kontantstrømestimatet for et instrument målt til amortisert kost *revideres*. Bestemmelsens ordlyd er ikke klar på hvorvidt en modifikasjon av vilkår til et finansielt instrument skal anses som *noe annet* enn en revidering av kontantstrømestimater som oppstår innenfor rammen av de allerede eksisterende vilkårene, og følgelig var det uklart om løsningen i B5.4.6 også omfatter modifikasjoner.

Fortolkningsorganet responderte ifbm. dette at kravene i B5.4.6 også omfatter modifikasjoner av finansielle forpliktelser som ikke medfører fraregning. Tankegangen er at ved en endring av vilkår, så vil den modifiserte forpliktelsen fortsatt være den samme forpliktelsen, dersom den ikke utregnes. Videre, fordi produsenten beholder den samme forpliktelsen er det ingen grunn til å differensiere regnskapsmessig mellom endringer i den planmessige kontantstrømmen som oppstår grunnet reviderte estimater og de som oppstår gjennom modifikasjoner. B5.4.6 gjelder dermed ethvert revidert kontantstrømestimat, inkludert de som oppstår ut i fra modifikasjoner. Derfor bør løsningen være lik for reviderte estimater og modifikasjoner.

Det gjeldende landskapet av regulering i standarden (utenfor sikringsbokføring), kan 'flowchartes' sånn her:

FIGUR 7.1 Modifikasjoner under IFRS 9

7.3 Talleksempel - Modifikasjon av en finansiell forpliktelse målt til amortisert kost

Eksempelet er delvis basert på eksempler i IFRS-håndboken 2012 (EY, s. 296-313), og delvis på diskusjon/talleksempler fra fortolkningsorganet (IFRS, 2017). Anta at et foretak 1. januar 2018 låner 500 MCU til en årlig rente på 6% ved å utstede en obligasjon. Pålydende skal etter planen tilbakebetales i sin helhet i 2027. Transaksjonskostnader på 20 MCU påløper i forbindelse med låneopptaket.

Termin	Opptakstidspunkt	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
<i>Hovedstol</i>	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
<i>Transaksjonskostnader</i>	(20)										
<i>Avdrag</i>		0	0	0	0	0	0	0	0	0	(500)
<i>Nominell rente (6%)</i>		(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)
<i>Netto kontantstrøm</i>	480	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(530)

TABELL 7.1 Lånets kontantstrømplan

Effektiv rente beregnes til å være ~6,56%.

Forpliktelsen innregnes til 480 MCU.

		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
<i>Amortisert kost IB</i>		480	481,49	483,08	484,77	486,57	488,49	490,53	492,71	495,03	497,5
<i>Periodisert rentekostnad</i>		31,49	31,59	31,69	31,8	31,92	32,04	32,18	32,32	32,47	32,64
<i>Kontantstrøm</i>		(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(30)	(530)
<i>Amortisert kost UB</i>	480	481,49	483,08	484,77	486,57	488,49 ¹	490,53	492,71	495,03	497,5	0
<i>Amortisering av transaksjonskostnader</i>		1,49	1,59	1,69	1,8	1,92	2,04	2,18	2,32	2,47	2,64

TABELL 7.2 Amortiseringsplan for lånet

I 2022 får selskapet økonomiske problemer, og 1. Jan. 2023 avtales det å restrukturere lånet. Långiver går med på at det ikke skal betales rente i 2023 og 2024. Fra 2025 og fremover skal

det beregnes en årlig rente på 8% og låneperioden forlenges med to perioder frem til 2029. Det påløper 2 MCU i juridiske utgifter o.l. ved reforhandlingen.

Modifikasjonen kan teoretisk sett reflekteres på følgende tre forskjellige måter:

1. som en videreføring av den opprinnelige forpliktelsen hvor modifikasjonsoppgjøret amortiseres over ny restlevetid;
2. som en videreføring av den opprinnelige forpliktelsen hvor modifikasjonsoppgjøret resultatføres på modifikasjonstidspunktet; eller
3. som et opphør av den opprinnelige forpliktelsen og starten på en ny forpliktelse, med ny måling

Rent hypotetisk finnes det nok flere muligheter, som for eksempel amortisering over den opprinnelige forpliktelses levetid, men dette er mindre aktuelt, både logisk sett og ut i fra regulering.

Restruktureringen utføres altså 1. Jan. 2023, hvor amortisert kost lyder på 488,49³. Den kvantitative 10%-testen må anvendes for å avgjøre om den opprinnelige forpliktelsen skal termineres eller videreføres. Under denne analysen må nåverdien av den kontantstrømmen som følger av kontrakten med modifiserte vilkår, inklusiv eventuelle netto transaksjonskostnader, diskontert med den opprinnelige effektive renten, sammenstilles med nåverdien av den resterende kontantstrømmen som ville ha fulgt av den opprinnelige kontrakten. Eventuelle transaksjonskostnader som oppstår mot tredjeparter inngår som sagt ikke.

Dersom differansen er lik eller overstiger 10% anses modifikasjonen som substansiell, og den skal følgelig reflekteres ved at den opprinnelige forpliktelsen termineres regnskapsmessig med dertilhørende resultatoppgjør, samtidig som den modifiserte forpliktelsen innregnes som en ny forpliktelse.

	Reforhandlingstidspunkt	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Hovedstol</i>		500	500	500	500	500	500	500
<i>Avdrag</i>		0	0	0	0	0	0	(500)
<i>Juridiske utgifter o.l</i>	(2)							
<i>Nominell rente (8%)</i>		0	0	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)
<i>Revidert</i>	(2)	0	0	(40)	(40)	(40)	(40)	(540)

³ Amortisert kost på senere reforhandlingstidspunkt

<i>kontantstrøm</i>								
---------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

TABELL 7.3 Revidert kontantstrømplan

Nåverdien av kontantstrømmen som følger av den modifiserte kontrakten, inklusiv eventuelle transaksjonskostnader (ikke til tredjeparter), beregnes ved diskontering med opprinnelig effektiv rente:

$$\frac{40}{1.0656^3} + \frac{40}{1.0656^4} + \frac{40}{1.0656^5} + \frac{40}{1.0656^6} + \frac{540}{1.0656^7} = 466,64$$

Deretter sammenstilles nåverdien av den resterende kontantstrømmen under opprinnelige vilkår med den som følger av modifiserte vilkår:

$$\frac{466,64 - 488,49}{488,49} = -4,47\%$$

Den reviderte kontantstrømmen har en nåverdi som er 4,47% lavere enn den opprinnelige forpliktelsen sin nåverdi. Dermed tilsier 10%-testen ikke fraregning av opprinnelig forpliktelse. Alternativ 2 fra den videre gangen vil da være korrekt fremgangsmåte, men de andre metodene illustreres for syns skyld.

7.3.1 Alternativ 1 - Videreføring av opprinnelig forpliktelse (uten modifikasjonsoppgjør)

Oppsummert:

- intet resultatoppgjør;
- modifikasjonsgvinsten ($488,49 - 466,64 = 21,85$) amortiseres over den "nye" forpliktelsens resttid med en oppdatert effektiv rentesats som beregnes med utgangspunkt i forpliktelsens balanseførte verdi og revidert kontantstrøm;
- det samme gjelder transaksjonskostnadene som oppstår ifbm. modifikasjonen

Reforhandlingen finner sted 01.01.2023. Beregningen av ny effektiv rentesats tar utgangspunkt i amortisert kost i 2023 (IB), justert for transaksjonskostnader.

Termin		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Amortisert kost per modifikasjonstidspunkt</i>	488,49							
<i>Justering transaksjonskostnader</i>	(2)							
<i>Revidert kontantstrøm</i>	486,49	0	0	(40)	(40)	(40)	(40)	(540)

TABELL 7.4 Til beregning av ny effektiv rente (alt. 1)

Den oppdaterte effektive rentesatsen blir ~5,86%, som gir utgangspunktet for en ny amortiseringsplan.

Termin		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Amortisert kost IB</i>		486,49	514,99	545,17	537,12	528,6	519,58	510,03
<i>Periodisert rentekostnad</i>		28,5	30,18	31,95	31,48	30,98	30,45	29,89
<i>Kontantstrøm</i>		0	0	(40)	(40)	(40)	(40)	(540)
<i>Amortisert kost UB</i>	486,49	514,99	545,17	537,12	528,6	519,58	510,03	0
<i>Amortisering av modifikasjonsgevinst og transaksjonskostnader</i>		28,5	30,18	(8,05)	(8,52)	(9,02)	(9,55)	(10,11)

TABELL 7.5 Ny amortiseringsplan (alt. 1)

Termin	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Sum
<i>Periodens resultatpåvirkning</i>	(28,5)	(30,18)	(31,95)	(31,48)	(30,98)	(30,45)	(29,89)	213,43
<i>Balanseført verdi IB</i>	486,49	514,99	545,17	537,12	528,6	519,58	510,03	

TABELL 7.6 Resultatinnvirkning og balanseførte verdier over ny resttid (alt. 1)

7.3.2 Alternativ 2 - Videreføring av opprinnelig forpliktelse (med modifikasjonsoppgjør)

Oppsummert:

- modifikasjonsdifferansen ($488,49 - 466,64 = 21,85$) gevinstføres;
- transaksjonskostnadene som oppstår ifbm. modifikasjonen balanseføres og amortiseres

Termin		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Amortisert kost per modifikasjonstidspunkt</i>	488,49							
<i>Justering transaksjonskostnader</i>	(2)							
<i>Justering modifikasjonsgevinst</i>	(21,85)							
<i>Revidert kontantstrøm</i>	464,64	0	0	(40)	(40)	(40)	(40)	(540)

TABELL 7.7 Til beregning av ny effektiv rente (alt. 2)

Resulterer i en oppdatert effektiv rente på ~6,63%, og en ny amortiseringsplan.

Termin		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Amortisert kost IB</i>		464,64	495,45	528,3	523,33	518,03	512,38	506,35
<i>Periodisert rentekostnad</i>		30,81	32,85	35,03	34,7	34,35	33,97	33,57
<i>Kontantstrøm</i>		0	0	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)
<i>Amortisert kost UB</i>	464,64	495,45	528,3	523,33	518,03	512,38	506,35	0
<i>Amortisering av transaksjonskostnader</i>		30,81	32,85	(4,97)	(5,3)	(5,65)	(6,03)	(6,43)

TABELL 7.8 Ny amortiseringsplan (alt. 2)

Termin	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Sum
<i>Årets resultatpåvirkning</i>	(8,96)	(32,85)	(35,03)	(34,7)	(34,35)	(33,97)	(33,57)	213,43
<i>Balanseført verdi IB</i>	464,64	495,45	528,3	523,33	518,03	512,38	506,35	

TABELL 7.9 Resultatinnvirkning og balanseførte verdier over ny resttid (alt. 2)

7.3.3 Alternativ 3 – Terminering av opprinnelig forpliktelse med ny innregning av modifisert forpliktelse

Oppsummert:

- den opprinnelige forpliktelsen utregnes, og den "nye" innregnes til virkelig verdi, med dertilhørende resultatoppgjør;
- transaksjonskostnadene medtas i resultatoppgjøret;
- rentekost allokteres til periodene basert på ny effektiv rentesats;

Etter IFRS 13.42 skal den virkelige verdien av en forpliktelse reflektere «egen kredittrisiko».

Om man tenker seg at grunnet selskapets betalingsproblemer ligger den relevante diskonteringsrenten for lånet på 10%, så er dette satsen forpliktelsen skal måles med, ettersom den representerer virkelig verdi:

$$\frac{40}{1,1^3} + \frac{40}{1,1^4} + \frac{40}{1,1^5} + \frac{40}{1,1^6} + \frac{540}{1,1^7} = 381,9$$

Netto balanseført verdi opprinnelig gjeld	488,49
Virkelig verdi av ny gjeld	(381,9)
Transaksjonskostnader tilknyttet reforhandling	(2)
'Gevinst' på reforhandling	104,59

TABELL 7.10 Resultatoppgjør etter modifikasjon

I følge 9.5.7.7, som behandler forpliktelser klassifisert til målekategorien FVTPL, skal verdiendringer som kan attribueres til endringer i egen kredittrisiko føres over det utvidede resultatet (OCI). Det vil si at standarden forhindrer at en forverret økonomisk situasjon i et foretak reflekteres i resultatet som en gevinst.

Spørsmålet blir da hvordan en slik effekt skal behandles ved modifikasjoner av forpliktelser målt til amortisert kost. Så vidt vi kan se vil modifikasjonen, i et scenario som vist her, medføre at endringer i egen kredittrisiko reflekteres som en gevinst over det ordinære resultatet, jf. 3.3.2-3.3.3.

Den nye effektive renten blir lik diskonteringsrenten brukt til å beregne den modifiserte forpliktelsens virkelige verdi, nemlig 10%.

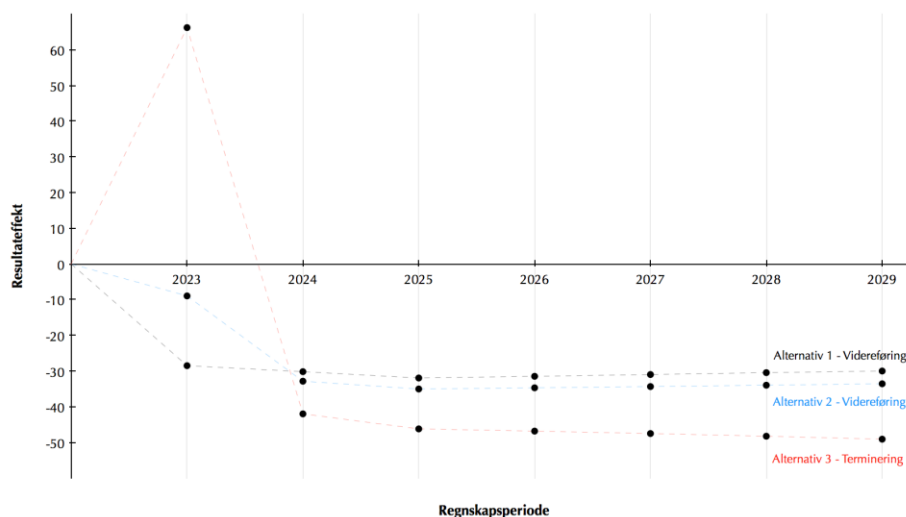
Termin		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Amortisert kost IB</i>		381,9	420,09	462,09	468,3	475,13	482,63	490,89
<i>Periodisert rentekostnad</i>		38,19	42	46,21	46,83	47,51	48,26	49,09
<i>Kontantstrøm</i>		0	0	(40)	(40)	(40)	(40)	(540)
<i>Amortisert kost UB</i>	381,9	420,09	462,09	468,3	475,13	482,63	490,89	0
<i>Amortisering</i>		38,19	42	6,21	6,83	7,51	8,26	9,09

TABELL 7.11 Ny amortiseringsplan (alt. 3)

Termin	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Sum
Årets resultatpåvirkning	66,4	(42)	(46,21)	(46,83)	(47,51)	(48,26)	(49,09)	213,43
Balanseført verdi IB	381,9	420,09	462,09	468,3	475,13	482,63	490,89	

TABELL 7.12 Resultatinnvirkning og balanseførte verdier over ny resttid (alt. 3)

Hvordan periodiseringen gjennom forpliktelsens forløp varierer ut i fra metodisk valg kan vises med en illustrasjon:

FIGUR 7.2 Periodisering - varians

7.4 Undersøkelse - Kartlegging av praksis

Grunnet de regnskapsmessige konsekvensene for resultat og balanseverdier som de ulike alternativene gir, forestilte vi oss å undersøke om det er avvikende praksis rundt vurderingene som foretas og valget av metode for regnskapsføring i gitte utgangspunkter.

I denne sammenheng ønsket vi at undersøkelsen skulle gi en pekepinn på bl.a følgende:

- Hvordan foretak differensierer mellom modifikasjoner av finansielle eiendeler som medfører fraregning og de som ikke gjør det;
- Hvilken metode som brukes for å regnskapsføre modifikasjoner av forpliktelser, der hvor den ikke resulterer i fraregning.

For å avklare spørsmålene ble en anonymisert undersøkelse foretatt via SurveyXact, myntet på finansieringsforetak. Utvalget ble trukket fra konsesjonsregisteret. 24 respondenter sa ja til å delta, og 22 av de 24 forespurte besvarte undersøkelsen, hvorav 13 respondenter var IFRS-

rapporterende, mens 9 rapporterte etter GRS. Et generelt trekk ved respondentene var at de bestod av banker i mellomstor og mindre størrelse, da de riktige store var mindre hjelpelige med deltakelse.

Det var også meningen å spørre om praksis ved reforhandlede rentebytteavtaler, men da svært mange av respondentene ikke opplevde dette utelates denne delen, med bakgrunn i antatt lav verdi. Selv om undersøkelsen er innrettet mot IFRS, ble som sagt også en del respondenter som benytter GRS forespurt. Avvikende terminologi o.l. kan kanskje føre til at denne delen av undersøkelsen har mindre verdi. Uansett er det stadig færre finansieringsforetak som bruker norske regler.

For begge kategoriene av respondenter kan det se ut til at frasen "utregnes fra balansen" i liten grad ble forstått. Poenget var altså om lånet måles på nytt. Generelt hadde undersøkelsen vært utført veldig annerledes om vi heller kunne utført den i dag. Muligens hadde vi undersøkt noe annet. Svarene fra GRS-respondentene ga veldig få nevneverdige momenter, så langt vi kan se. Det ble ikke spurt om hyppigheten av restrukturerte lån, men antageligvis forekommer det såpass sjeldent at det hele er mer interessant konseptuelt sett enn praktisk sett.

Samlet sett medfører dette, sammen med det lave antallet respondenter, at en større del av undersøkelsen er forvist til vedlegg-seksjonen. Et uttrekk med de mest nevneverdige funnene vises i fortsettelsen.

På spørsmål om det forekommer endringer/reforhandlinger av vilkår i innlån målt til amortisert kost fordelte svarene seg som dette (blant de respondentene som svarte):

	IFRS	GRS
Ja (<i>det forekommer</i>)	6	2
Nei (<i>det forekommer ikke</i>)	5	2
Vet ikke	2	0

TABELL 7.13 Spørreundersøkelse – funn 1

På spørsmål om hvordan (de IFRS-rapporterende) bankene vurderer om endrede vilkår på et utlån skal resultere i fraregning, fordelte svarene seg som følgende:

Svaralternativ	Antall respondenter
Vurderer kvalitative kriterier	3
Vurderer både kvantitativ effekt (10%-testen) og kvalitative kriterier	2
Vurderer om endringen resulterer i at rettighetene til kontantstrømmene som følger av kontrakten utløper	1
Vurderer den kvantitative effekten av endringene (mer/mindre enn 10% forskjell i nåverdi mellom ny avtale og gammel avtale)	0

TABELL 7.14 Spørreundersøkelse – funn 2

I tillegg var det 4 respondenter som spørsmålet ikke var relevant for, samt 3 respondenter som ikke kunne eller ønsket å svare.

På spørsmål om hvordan (de IFRS-rapporterende) bankene regnskapsfører en reforhandling av et innlån som ikke resulterer i fraregning, fordelte svarene seg som følgende:

Svaralternativ	Antall respondenter
Beregner ny balanseført verdi på innlånet ut i fra oppdaterte kontantstrømestimer, diskontert med den opprinnelige effektive renten. Balanseverdien justeres ut i fra denne differansen med gevinst/tap som motpost	3
Oppdaterer kontantstrømestimatene og beregner en ny effektiv rente (den ovennevnte differansen amortiseres over restlevetid)	3

TABELL 7.15 Spørreundersøkelse – funn 3

I tillegg var det 6 respondenter som spørsmålet ikke var relevant for, samt 1 respondent som ikke kunne svare.

Momenter:

- Flere respondenter enn forventet oppgir at endringer/reforhandlinger av innlån forekommer. Noe som kan sees som litt overraskende, siden de er finansieringsforetak, samtidig som en må minnes at undersøkelsen ikke spør om hyppigheten av dem eller bakenforliggende årsak til reforhandlingene.
- Ingen IFRS-respondenter oppgir at de utelukkende bruker 10%-testen for å vurdere om en finansiell eiendel skal utregnes ved modifikasjoner;
- Flere respondenter ser ut til å oppgi at de *ikke* bruker 10%-testen under slike vurderinger;
- Generelt sprikende respons på dette spørsmålet;

- Flere respondenter har per tidspunktet for undersøkelsen ikke fått med seg avklaringen fra IFRS om regnskapsføring av modifikasjoner av forpliktelser som ikke resulterer i fraregning (IASB, 2017). Spørreundersøkelsen ble gjennomført i perioden 15.-23. Mars, så det må samtidig presiseres at årsregnskapet for 2017 ikke er levert.

Det henvises til vedlegg A og B for ytterligere detaljer.

8 Oppsummerende betraktninger

Når en kontraktsmodifikasjon inntreffer må den regnskapsmessige løsningen under GRS utledes fra de relevante regnskapsprinsippene, dersom det ikke finnes regler i standardene (som i NRS 14). Under IFRS må løsningen i utgangspunktet utledes fra de grunnleggende og forsterkende kvalitetskravene, men løsningene er operasjonalisert i standardene.

De komparative momentene som har blitt gjennomgått i løpet av oppgaven kan oppsummeres i en tabell:

IFRS/GRS		
Hendelse	IFRS	GRS
Modifikasjon av kjøps-/salgsavtale - Inntektsføring	Modifikasjonen må vurderes etter IFRS 15.20 – og regnskapsføres etter enten 20 (skilles ut som en separat kontrakt) eller 21 (a) (som at den gamle kontrakten erstattes med en ny kontrakt) eller (b) (som en endring av eksisterende kontrakt).	Modifikasjonen og de særskilte omstendighetene må vurderes ut i fra transaksjonsprinsippet, opptjeningsprinsippet og substans over form.
Modifikasjon av finansielt instrument målt til amortisert kost - eiendel	Modifikasjonen må vurderes etter IFRS 9 3.2.3 (a) eller 3.3.2 – og regnskapsføres etter enten 3.2.12 (ny måling) eller 5.4.3 (den reviderte kontantstrømmen reflekteres med et resultatoppgjør)	Modifikasjonen og de særskilte omstendighetene må vurderes særskilt ut i fra transaksjonsprinsippet, opptjeningsprinsippet og substans over form.
Modifikasjon av finansielt instrument målt til amortisert kost - forpliktelse	Modifikasjonen må vurderes etter IFRS 9 3.3.2 – og regnskapsføres etter enten 3.3.3 (ny måling) eller B5.4.6 (den reviderte kontantstrømmen reflekteres med et resultatoppgjør)	Modifikasjonen og de særskilte omstendighetene må vurderes ut fra transaksjonsprinsippet, sammenstillingsprinsippet og substans over form.
Modifikasjon av rentebytteavtale i kontantstrømsikringsforhold	Sikringsreserven 'fryses' og sammenstilles med de sikrede rentetransaksjonene dersom de fremdeles forventes å inntreffe. Hvis ikke, resultatføres den.	Verdiendringer ført midlertidig mot egenkapital: Likt som under IFRS. Off-balance alternativet: Verdien må innregnes. Deretter som under verdiendringer ført midlertidig mot egenkapital-alternativet.

For mer inngående forklaringer refereres det til de relevante kapitlene.

Referanser

- Aastvedt, A. (2013). *Finansielle eiendeler og forpliktelser – utkast til ny regnskapsstandard*. Kommunerevisoren, nr. 4, 68. årgang.
- Baksaas, K. M.; Stenheim, T. (2015). *Regnskapsteori*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Cappelen damm. (2018, Mai). *paragraf1.cappelendamm.no*. Hentet fra Juridisk metode: <http://paragraf1.cappelendamm.no/c165513/sammendrag/vis.html?tid=205854>
- Christophersen, K. B. (2012, vol. 51, 81). Hardship-klausulenes virkning i norsk rett. *Lov og Rett*, 474.
- Deloitte. (2016, 4. Nov.) *Implementation issues for the power & utilities sector: part 2*. Hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=eWwvi6yVsoA>
- Eurostat. (2008, 13. Mars). *Financial derivatives*. Hentet fra <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/1015035/2041357/FINANCIAL-DERIVATIVES-07-03-2008.pdf/236f33d7-8660-4a28-9e64-ce83d820a210>
- EY. (2017). *Financial reporting developments - Derivatives and hedging*. Hentet fra <http://www.ey.com/ul/en/accountinglink/publications-library-financial-reporting-developments>
- EY. (2012). *IFRS – Håndboken 2012*. Hentet fra <http://www.ey.com/no/no/newsroom/pr-activities/articles/ifrs-handboken>
- Frederic S. Mishkin, A. S. (2011). *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets*. Pearson Education, Inc.
- Candelario, E.; Loritz, M. (2014). *Auditing Derivatives and Hedge contracts under ASC815, 820 and Other Guidance*. Hentet fra <http://media.straffordpub.com/products/auditing-derivatives-and-hedge-contracts-under-asc-815-820-and-other-guidance-2014-02-25/presentation.pdf>
- Haavik, C. (2015, November 18). *Regnskapsnorge*. Hentet fra Etterlevelse av avtaler og optimalt samarbeid ved kontrakter: <https://www.regnskapnorge.no/artikler/forretningsjus/etterlevelse-av-avtaler-og-optimalt-samarbeid-ved-kontrakter/>

- Hagstrøm, V. (2003). *Obligasjonsrett*. Universitetsforlaget.
- Hans B. Christensen, V. V.-M. (2016, Mai). Accounting Information in Financial Contracting: The Incomplete Contract Theory Perspective. *Journal of Accounting Research*, ss. 397-430. Hentet fra About Us: <https://iccwbo.org/about-us/>
- Hansen, S. (2014, Mars 1). *habberstad.no*. Hentet fra habberstad.no: <http://www.habberstad.no/aktuelt/318-tid-for-reforhandling.html>
- Hov, J. (2002). *Avtaleslutning og ugyldighet i kontraktsrett 1*. Papinian.
- IAS Plus. (2017, 12. Okt.). *IASB finalises amendments to IFRS 9*. Hentet fra <https://www.iasplus.com/en/news/2017/10/ifrs-9>
- IAS Plus. (2012, 18. Sep.). *IAS 39 – Derecognition of financial instruments upon modification*. Hentet fra <https://www.iasplus.com/en/meeting-notes/ifrs-ic/not-added/2012/ias-39-derecognition-of-financial-instruments-upon-modification>
- IASB. (2018). *Conceptual Framework for Financial Reporting*. Hentet fra <https://www.ifrs.org> (krever tilgang).
- IFRS. (2017, 13. Jun.). *Agenda paper 6E*. Hentet fra <https://www.ifrs.org/-/media/feature/meetings/2017/june/ifric/ifrs-9-financial-instruments/ap6e-financial-instruments-modification-of-financial-liabilities.pdf>
- IMF. (2014). *Government finance statistics manual*. Hentet fra <http://www.imf.org/external/Pubs/FT/GFS/Manual/2014/gfsfinal.pdf>
- Interactive Investor. (2017, 23. Jun.). *This oil crash has thrown up some bargains*. Hentet fra <http://www.iii.co.uk/articles/423844/oil-crash-has-thrown-some-bargains>
- Johannessen, C. &. (2011). *Forskningsmetode For Økonomiske-Administrative Fag*. Abstrakt forlag.
- Kaminska, I. (2011, 28. Feb.). All together now: "The forward curve is not a forecast". Financial Times. Hentet fra <https://ftalphaville.ft.com/2011/02/28/500181/all-together-now-the-forward-curve-is-not-a-forecast/>

- Kaser, P. S. (2016, 20. Sep.). The folly of forecasting using forward curves. Hentet fra <https://brandywineglobal.com/aroundthecurve/index.cfm?page=article&content=790237043>
- Knudtzon, S. (2014). *Å forhandle*. Hegnar Media.
- Kristiansen, M. (2018, Mai). *lynx.law*. Hentet fra Når er en avtale rettslig bindende: <https://lynx.law/avtale-rettslig-bindende/>
- Marcel Fontaine, F. D. (2006). *Drafting International Contracts, An Analysis of Contract Clauses*. Transnational Publishers, Inc.
- Macrotrends. (2018). *LIBOR rates – 30 year historical chart*. Hentet fra <http://www.macrotrends.net/1433/historical-libor-rates-chart>
- Nazarian, H. (2007). *Lojalitetsplikt i kontraktsforhold*. Cappelen Akademiske Forlag.
- OPAK. (2017, 14. Feb.). OPAKs *prisstigningsrapport*. Hentet fra <https://www.opak.no/wp-content/uploads/2014/11/Prisstigningsrapport-01-2017-Eiendomsmarkedet.pdf>
- Oslo Advokat RUV. (u.d.). *Jusinfo.no*. Hentet fra Jusinfo.no, lojalitetsplikt: <http://jusinfo.no/index.php?site=default/721/1568/1582/1583>
- Osloadvokatene. (2018, Mai). *Osloadvokatene*. Hentet fra Har du inngått en urimelig avtale?: <https://osloadvokatene.no/kontrakt/avtaler/urimelig-avtale/>
- Osmundsen, P. (2002). Når noen vet mer enn andre. *Magma*.
- Palmesen, E. (1998). *Inngåelse av kontrakter*. Bergen: NIMA.
- Pedersen, Asbjørn O. (2015, 6. Februar). *Rentekurven*. Hentet fra <https://nkkf.no/rentekurven/>
- Pimco. (2016). *Understanding interest rate swaps*. Hentet fra <https://global.pimco.com/en-gbl/resources/education/understanding-interest-rate-swaps>
- PwC. (2017, ukjent dato). *Endring av rentesikringsavtaler i GRS – aktuell fallgruve*.
- PwC. (2015, 8. Mai). *Power and utilities industry supplement*. Hentet fra <https://inform.pwc.com/?action=informContent&id=1459130306101131>
- Ramirez, J. (2015). *Accounting for derivatives (2. utg.)*. Chichester: Wiley.

Revenue Hub. (2018). *Common ASC 606 issues: Power and utility entities*. Hentet fra <https://www.revenuehub.org/common-asc-606-issues-power-and-utility-entities/>

Schwencke, H.R.; Baksaas, K.M.; Avlesen-Østli, E.; Haugen, D.O.; Steinheim, T. *Årsregnskapet i teori og praksis*. (2017). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Tjaum, A. (1996). *Valuta- og renteswaper - en rettslig studie*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tran, A. (2016). *Revisiting blend and extend*. Development magazine, våren 2016. Hentet fra <https://www.naiop.org/Magazine/2016/Spring-2016/Marketing-Leasing/Revisiting-Blend-and-Extend>

Wengler, J. (2001). *Managing energy risk: A nontechnical guide to markets and trading*. Oklahoma: PennWell.

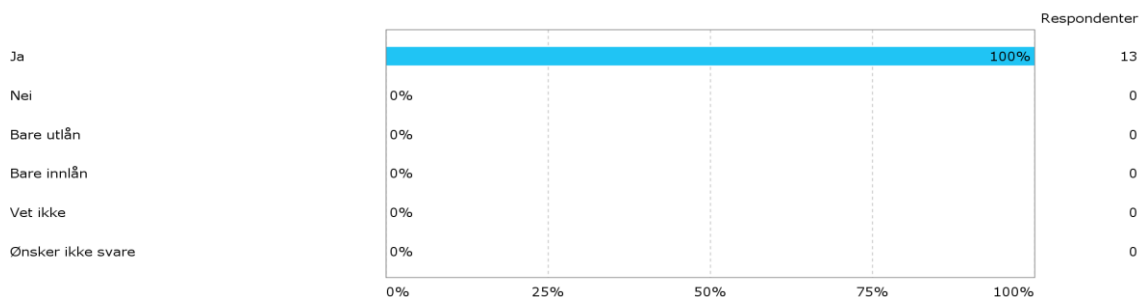
Wikipedia. (2018, 16. Mai). Anchoring. Hentet fra <https://en.wikipedia.org/wiki/Anchoring>

Woxholth, G. (2012). *Avtalerett, 8. utgave*. Gyldendal Akademisk.

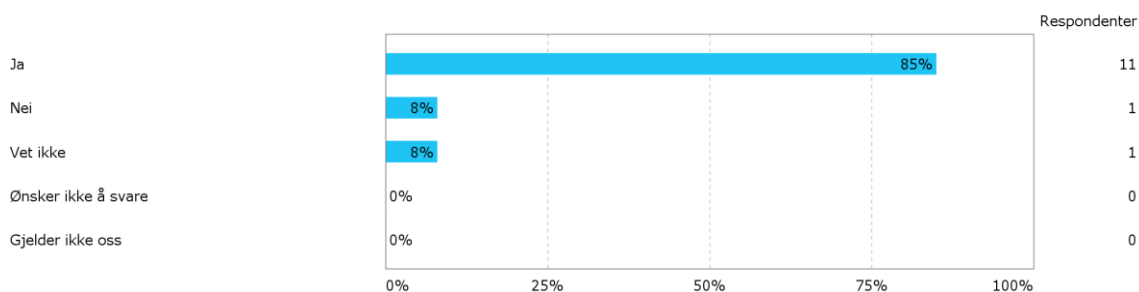
8 Vedlegg

A – Resultater fra undersøkelsen (IFRS)

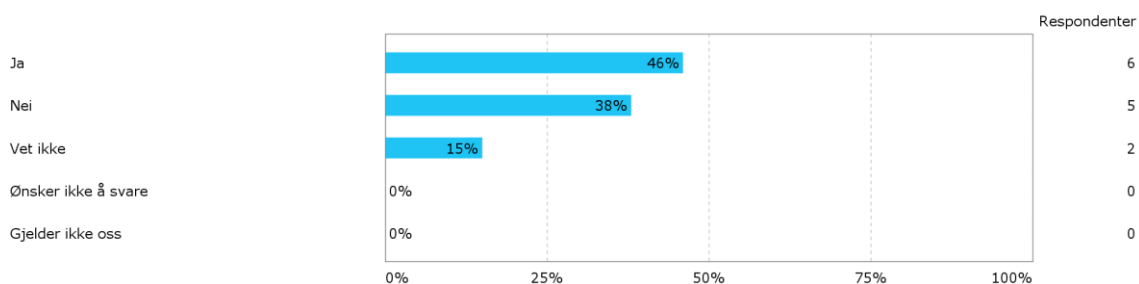
Har dere utlån og innlån målt til amortisert kost i balansen deres?

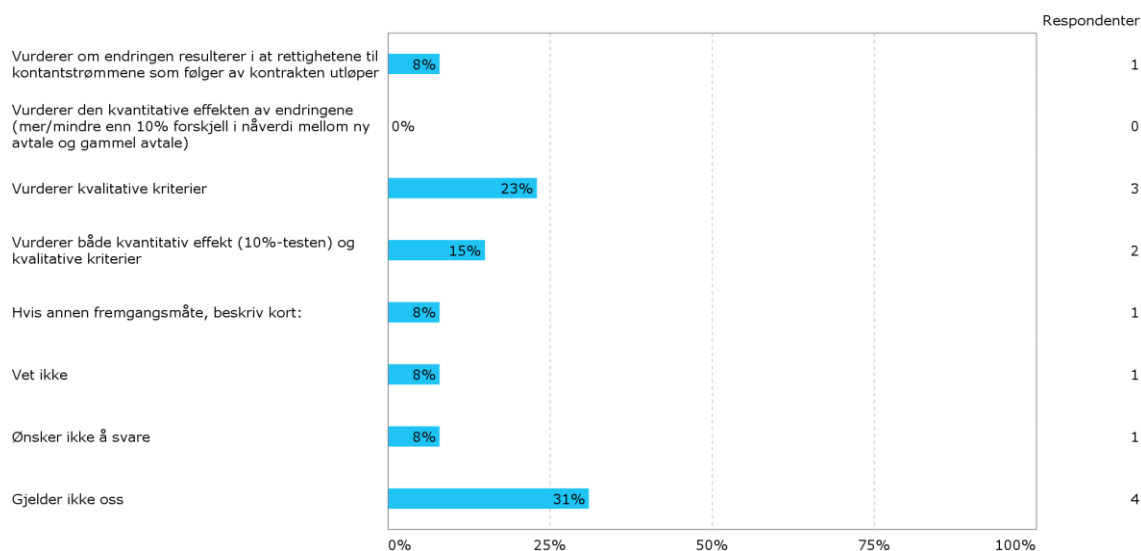
Forekommer det at avtalevilkårene i disse utlånene blir endret/reforhandlet (f.eks ved lånemotpart med betalingsvansker)?

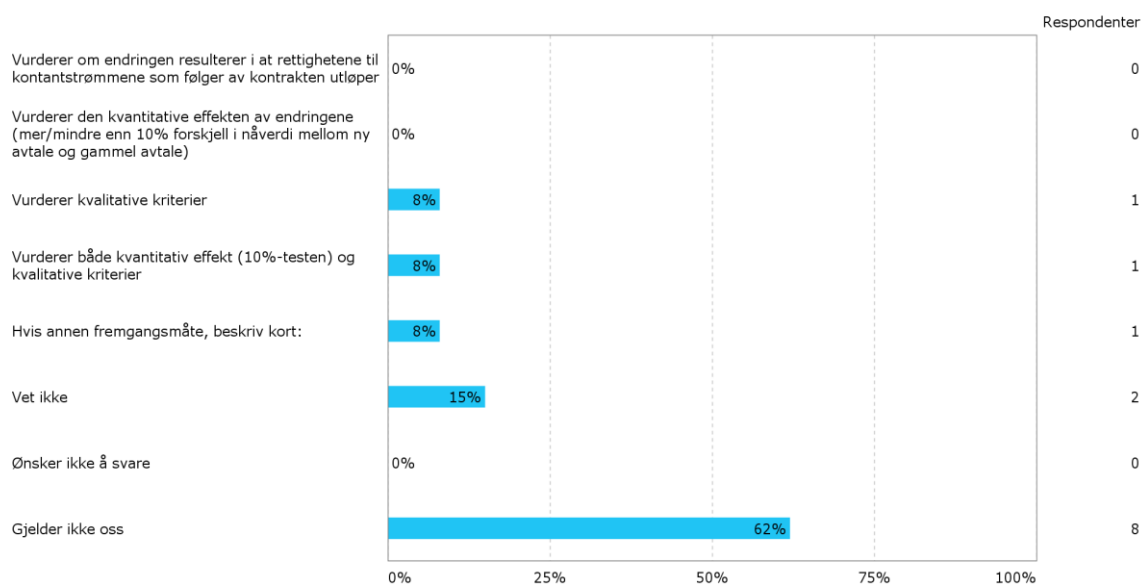
Forekommer det at avtalevilkårene i disse innlånene blir endret/reforhandlet?

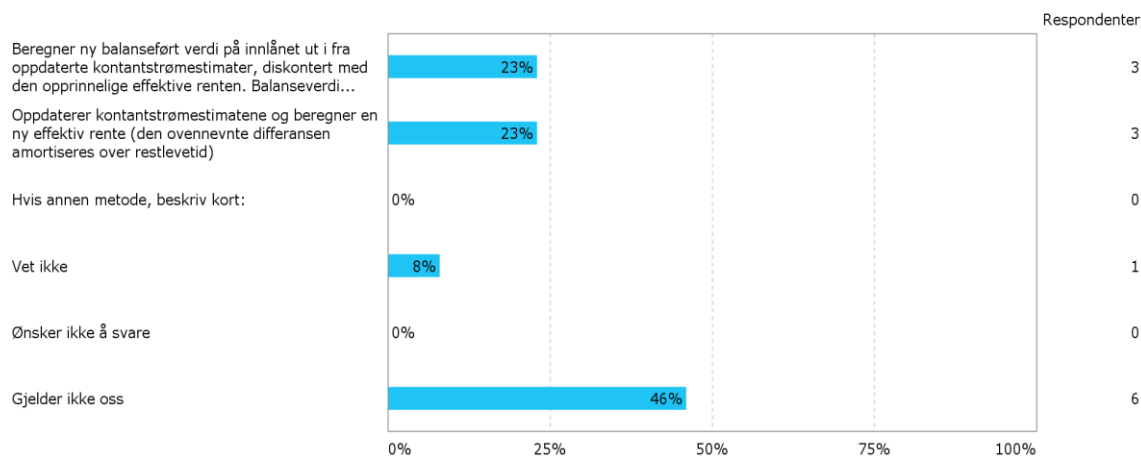
Hvilken type vurdering anvender dere for å vurdere om endrede vilkår på et utlån medfører at det skal utregnes fra balansen eller ikke?

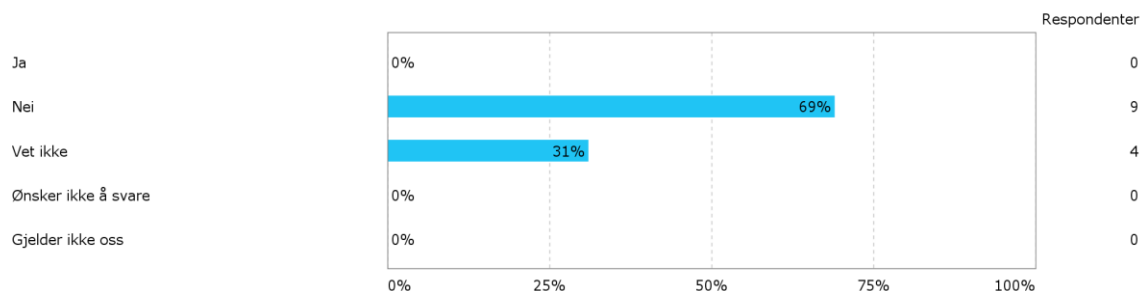
Hvilken type vurdering anvender dere for å vurdere om endrede vilkår på et innlån medfører at det skal utregnes fra balansen eller ikke?

I de tilfeller hvor en reforhandling av et innlån ikke resulterer i at det utregnes fra balansen, hvordan behandler dere det regnskapsmessig?

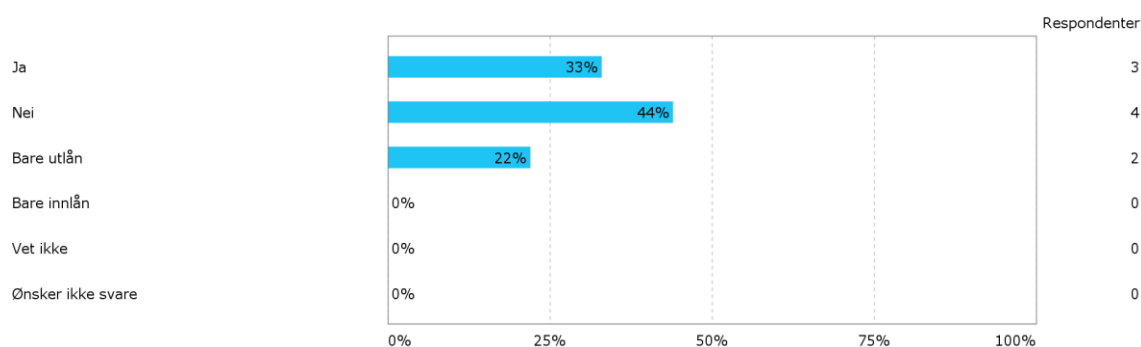

Har det nylig (i løpet av foregående 3 år) vært noen endringer i praksis rundt dette?

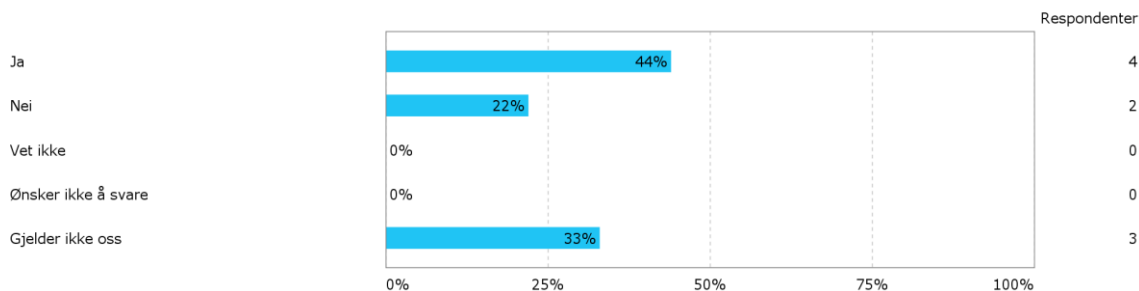

B – Resultater fra undersøkelsen (GRS)

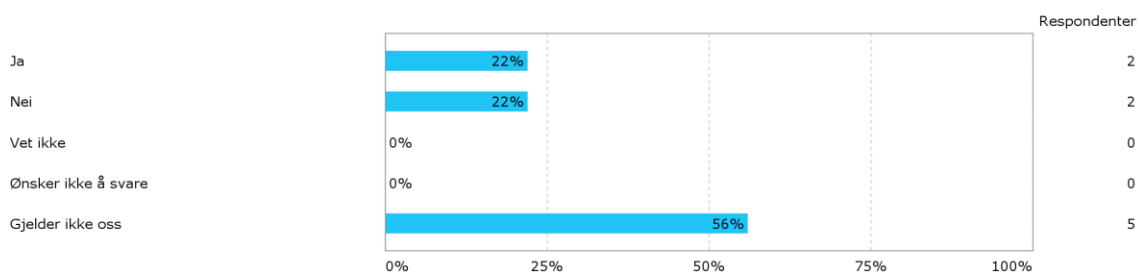
Har dere utlån og innlån målt til amortisert kost i balansen deres?

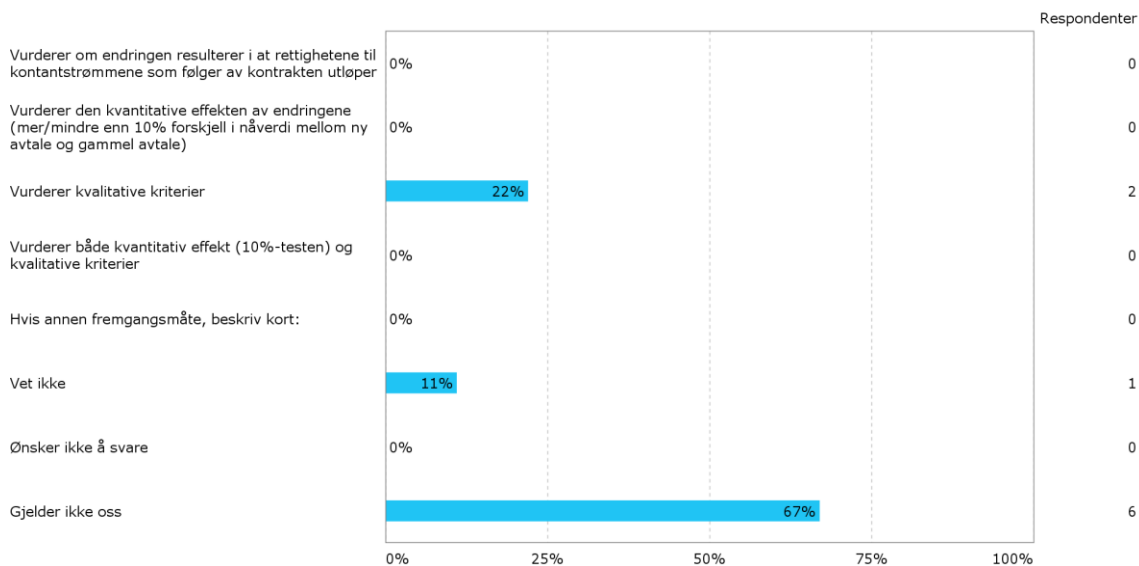
Forekommer det at avtalevilkårene i disse utlånene blir endret/reforhandlet (f.eks ved lånemotpart med betalingsvansker)?

Forekommer det at avtalevilkårene i disse innlånene blir endret/reforhandlet?

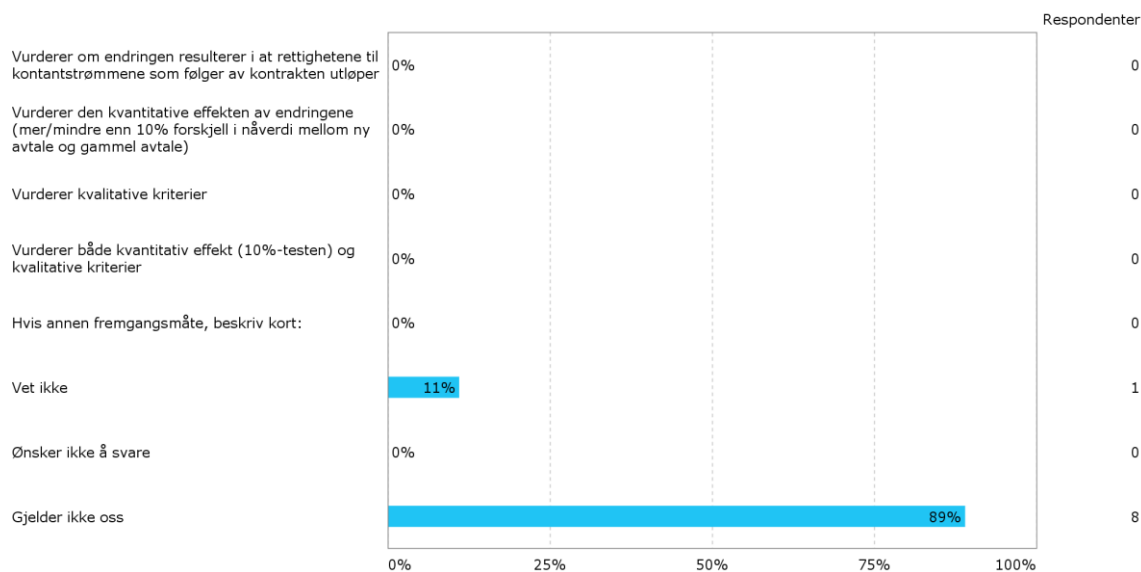

Hvilken type vurdering anvender dere for å vurdere om endrede vilkår på et utlån medfører at det skal utregnes fra balansen eller ikke?

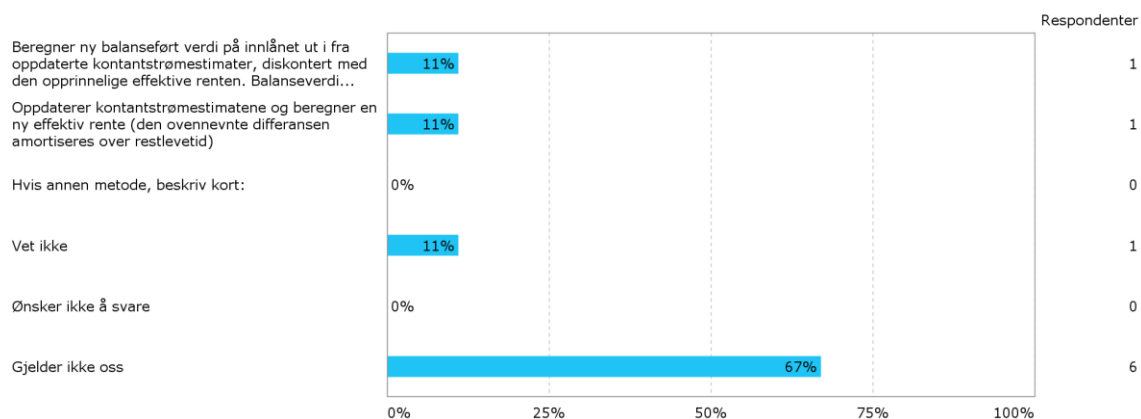

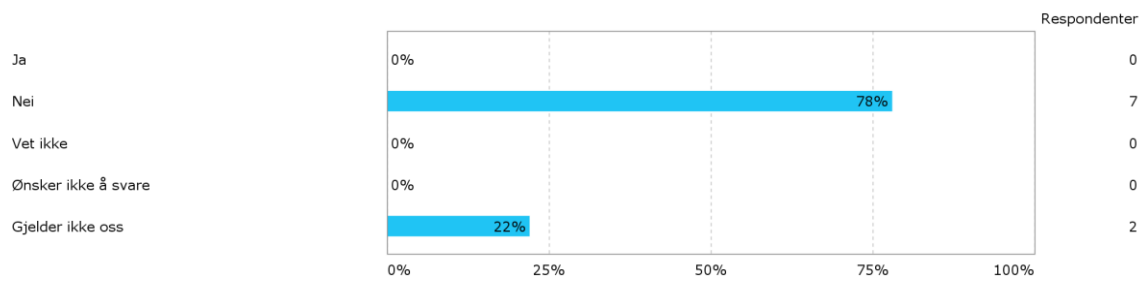
Hvilken type vurdering anvender dere for å vurdere om endrede vilkår på et innlån medfører at det skal utregnes fra balansen eller ikke?

I de tilfeller hvor en reforhandling av et innlån ikke resulterer i at det utregnes fra balansen, hvordan behandler dere det regnskapsmessig?

Har det nylig (i løpet av foregående 3 år) vært noen endringer i praksis rundt dette?

C Refleksjonsnotat – Anne Holgersen

Skrevet av Anne Holgersen

Denne masteroppgaven tar for seg hvordan man skal regnskapsføre en modifikasjon av en kontrakt. Vi har derfor tatt for oss de internasjonale regnskapsstandardene IFRS 9 og IFRS 15 og de tilsvarende norske regnskapsstandardene NRS 18 og NRS (V) for å blant annet se om det er forskjeller mellom regnskapspråkene. I begynnelsen ble det brukt mye tid på å sette seg inn i relevant teori og regnskapsstandarder. Det ble deretter utledet talleksempel på modifikasjoner av finansielle kontrakter og salgskontrakter ved hjelp av de relevante standarder. Det er også gjort en liten undersøkelse på hvordan banker regnskapsfører modifikasjoner på finansielle eiendeler og forpliktelser, og om hvilke metoder som eventuelt blir brukt. Utvalget bestod av både IFRS- og GRS rapporterende banker. Vi fikk dessverre ikke alle svarene vi ønsket ut fra undersøkelsen, noe som kan skyldes spørsmålsstillingen og/eller liten grad av relevans for de bankene som deltok. De store bankene var generelt mindre villige til å delta i vår undersøkelse enn de små.

Internasjonalisering

De internasjonale regnskapsstandardene, IFRS, blir benyttet over store deler av verden i dag. Oppgaven vil av den grunn være av interesse også utenfor Norges landegrens. Alle børsnoterte selskap i EU er blant annet underlagt krav om å rapportere etter IFRS i konsernregnskapene sine.

Det er stadig økende handelen på tvers av landegrensene, og det skaper således flere kontrakter på tvers av land. Det er kan derfor anses som fordelaktig at finansielle vurderinger, herunder tilknyttet regnskap, er standardisert for de impliserte partene, selv om disse ikke skulle befinne seg under samme nasjonale lover og regler. Dette fordi slike vurderinger kan være avgjørende i inngåelse og reforhandlinger av kontrakter.

Global harmonisering av regnskap anses som en fordel. I tilfeller der morselskapet er underlagt krav om å rapportere i henhold til IFRS eller andre standarder, kan det oppstå utfordringer rundt harmonisering av regnskap til datterselskaper som er lokalisert i land som ikke bruker samme standard. I slike tilfeller brukes gjerne spesialister innen aktuelle lands regnskap, eller revisjon av slike regnskap, for harmonisering mot morselskapets regnskap. Dette fører til at små datterselskaper i enkelte land får en unødig stor regnskaps og revisjonsprosess, selv i enkle regnskapsmessige tilfeller. Internasjonalisering eller

globalisering av regnskapsstandarder vil i så måte forenkle prosesser, både med tanke på utførelse av denne typen regnskap, men også ha mulighet til å forenkle finansielle vurderinger på tvers av landegrensener og kontinenter.

Innovasjon

Da de internasjonale regnskapsstandardene vi har brukt i vår oppgave er av relativt ny dato, vil noen av momentene som kommer frem muligens ikke vært tidligere anvend. En vil også kunne se forskjellene mellom å anvende norske standarder kontra internasjonale standarder. Dette har vært en omfattende oppgave å skrive, nettopp fordi det er gjort lite forskning og lite tidligere arbeid å støtte oppgaven på. Regnskapsføring av kontraktsmodifikasjoner vurderes ellers som å ha liten innovasjonshøyde og vil derfor ikke utdypes videre.

Ansvar

Nye regnskapsstandarder blir utarbeidet grunnet det økende ansvaret regnskapet har i samfunnet. De blir samtidig mer omfattende. Regnskapets oppgave er nettopp å vise den økonomiske stillingen til eksempelvis et selskap eller en bank. Dess strengere krav selskaper er underlagt, dess mer trygghet gir det til brukerne om at regnskapet gir det sanne økonomiske bilde. Streng og korrekt regnskapsførsel kan i så måte antas å bidra til økt finansiell stabilitet. I hvor stor grad den tekniske regnskapsførselen av kontraktsmodifikasjoner vil bidra i så måte kan debatteres, men det antas at det overordnede målet med utarbeidelsen av aktuelle standarder er å bidra til nettopp å fremheve det sanne økonomiske bildet av bedriften.

D Refleksjonsnotat – Tor Even Langeid

I forbindelse med masteroppgaven skal det legges ved et notat som inneholder refleksjoner rundt internasjonalisering, innovasjon og ansvarlighet som kan relateres til oppgaven.

Det gjennomgående temaet i oppgaven har vært kontrakter. Kontrakter må vel kunne sies å være en sentral del av det daglige virke for bedrifter (og personer). De kan analyseres fra en rekke ulike perspektiver; juridiske, samfunnsøkonomiske, finansielle og regnskapsmessige m.m. Reforhandling av kontrakter er et tema som ble aktualisert av finanskrisen anno 2008, og mer generelt ved fallende priser. Hvordan en slik reforhandling skal reflekteres regnskapsmessig, spesielt når kontrakten har antatt en verdi fordi den har fast pris, synes vi var et interessant tema. En skulle tro en slik hendelse var veldig vanlig, men det har ikke vært utfordrende å fordype seg i. I oppgaven har vi sett mer generelt på hvordan kontrakter skal reflekteres i regnskapet, og hvordan de antar verdi når kjøpersiden betaler fast pris. Videre har vi sett på hvordan reforhandlingen av dem (enkelte typer kontrakter) skal regnskapsføres, og foretatt en undersøkelse av praksis.

Internasjonalisering

Verden blir stadig mindre (globalisering), og man kan si at fleksibilitet i næringslivet (og dermed i kontraktsforhold) både er og vil være et fokusområde fremover, kanskje i økende grad. Konkurransenintensiteten kan bli større når landegrensene blir en lavere barriere, og man konkurrerer i et internasjonalt marked i stedet for et nasjonalt et. Da er bedriftsaktørens evne og mulighet til omstilling viktig. At en kontrakt kan reforhandles bidrar til økt fleksibilitet for kontraktsparter.

Ellers har vi lært mye om, og presentert internasjonale regnskapsregler i oppgaven. Det antas at en ny regnskapslov vil gå i retning av en (viss) harmonisering med IFRS.

Innovasjon

Det har også blitt gjennomført en undersøkelse, som søker å avdekke enkelte aspekter ved regnskapsføring i praksis. Et inntrykk vi sitter igjen med er at det er lite fokus på hvordan reforhandlinger skal regnskapsføres. Det har også vært heller lite talleksempler å finne på akkurat dette spesifikke området, og mye utfordrende materie. Samtidig har det vært veldig lærerikt. I noen tilfeller kan det kanskje være vanskelig for en regnskapsprodusent å komme frem til riktig løsning. Jeg tror kunnskapen som er opparbeidet gjennom hele prosessen vil gi meg muligheten til å bidra på dette området i sammenheng med utarbeidelse av finansregnskap. Dersom hyppigheten av reforhandlinger øker, vil det også være behov for det.

Ansvarlighet

Uklarhet rundt hva som er riktig regnskapsmessig fremgangsmåte og diffuse formuleringer i standarder kan lede til avvikende praksis og mulighetsrom. Forskjellige metoder med regnskapsføring gir forskjellig resultateffekt. Varierende praksis i tilsvarende situasjoner vil kunne gi redusert sammenlignbarhet for regnskapsbrukerne. Hvis ikke reguleringen er tydelig, forståelig og klar vil det også kunne lede til tilpasninger. Samtidig er det viktig at reglene ikke blir for rigide slik at forskjeller og nyanser ikke kan reflekteres. Etter mitt syn har IFRS en bedre tilnærming til dette enn GRS. Regelverket er mer konkret, samtidig som det er egnet til å fange opp økonomiske forskjeller, og jeg synes norske standarder burde inneholdt mer detaljerte bestemmelser og veiledning på akkurat dette området.